

פרוטוקול מס' 340

ועדת הכספים

יום ו' כ"ו בתמוז תשל"ט, 20 ביולי 1979, 9.00

(חל-אביב, הבנק לפיתוח התעשייה)

נכחו:

חברי הוועדה:

ש. לוריאני - יו"ר
א. אבטבי
מ. אלגרבלי
ש. אליהו
ע. אמוראי
ד. גולומב
פ. גרופר
ע. הדר
מ. כהן
א. מלמד
מ. סבידור
נ. פדר
ח. קופמן
י. רבינוביץ
ד. רוזוליו
א. רון
א. שריר

מוזמנים:

שר-האוצר ש. ארליך
פרופ. א. ברגלס - משרד האוצר, ממונה על התקציבים
ג. ארבל - " "
ע. שפירא - " "
י. גור-אריה - משרד התעשייה, המסחר והתיירות
י. דנקונה - " "
אל"מ א. בקנשטיין - משרד הבטחון, תאום הפעולה בשטחים
ע. קמיר - מנכ"ל החברה הישראלית לביטוח סכומי סחר חוץ
י. פלרוטו - " " " " " "

מזכיר הוועדה: א. קרשנר

כלכלנית: ס. אלחנני

רשמה: א. אשמן

סדר היום: א. ערבות המדינה-בגד-עור(1968) בע"מ ובגד-עור(ביס) בע"מ

ב. ערבות המדינה - בנק לפיתוח התעשייה בישראל בע"מ

ג. ערבות המדינה להלוואות בשטחים

ד. החברה הישראלית לביטוח סכומי סחר חוץ בע"מ - ערבות המדינה לפי חוק הערבויות לסחר חוץ, תשי"ט-1959

ה. ערבות המדינה - לון תמרוקים בע"מ

ו. שינויים בתקציב לשנת 1979

ז. תקציב הסובסידיות - דיון עם שר האוצר

1961

(23.7.79

ב"מ

א"מ

א. ערבות המדינה - בגד-עור (1968) בע"מ ובגד-עור (ביס) בע"מהיו"ר ש. לוריא: רבותי, אני פותח את הישיבה.

הועדה מתבקשת לאשר שינוי בערבות המדינה

למפעל בגד-עור.

י. גור-אריה:

ב-28 במאי אישרה ועדת הכספים הגדלת ערבות המדינה מ-20 ל-30 מיליון לירות. גם באישור המקורי וגם כשהוגדלה הערבות, סכום הערבות היה 20% מהצרכים בהון חוזר. נפלה טעות, מצד אחד נלקחו בחשבון הצרכים בהון חוזר ברוטו של המפעל כולו, ומצד שני הגבלנו את המפעל ואמרנו שזה צריך לשמש רק למימון ייצוא. מכיוון שמימון הייצוא הוא לא 150 אלא 100 מיליון לירות, לא יכלו לממש את מלוא הערבות שאושרה. המפעל נתקל בקשיים בבנקים, הבנקים הגבילו אותו כי לא חשבו שיש למפעל די בטחונות, והמפעל נכנס לקשיים בביצוע הזמנות ולהאטה בעבודה השוטפת.

אנחנו מבקשים מהועדה לשנות את היחס ולהעמיד את שעור הערבות על 30% מהאשראי לייצוא. אין שינוי בסכום.

לאחרונה הכניסו הבעלים 400 אלף דולר, כדי שיוכלו לממש את הערבות, שהתנאים שלה הם לירה מול לירה. קודם היו להם ערבויות ב-24 מיליון לירות ועכשיו הגדילו אותן ב-400 אלף דולר, יותר מ-6 מיליון לירות, כדי שיהיה הסכום מקביל ל-30 מיליון לירות ערבות המדינה.

ע. אמוראי:

אולי אפשר לשמוע משהו על תנאי הסחר שהחברה עומדת בהם. האם נכוונות הידיעות שהתפרסמו בעתונות שמדינות כמו תורכיה ואחרות, שמייצרות קונפקציה יותר זולה, מכות את בגד-עור בשוק הייצוא? האם זו הסיבה לקשיי המפעל, או שיש קשיים פנימיים בניהול ופיננסים?

י. גור-אריה:

התוצרת של תורכיה, יוון ואפילו ארצות דרום-אמריקה איננה תחרות לתוצרת של בגד-עור, שרכשה לה שם מיוחד בעולם. די אם אומר שבגד-עור פתחה מחלקה בגלרי-לאפייט בפריס כדי להצביע על טיב מוצריה. לתורכיה אין שם מחלקה. גם אם רמת המחירים בשנה שעברה היתה קצת נמוכה, לא היה זה בגלל התחרות של תורכיה. השנה קיבל בגד-עור הזמנות במחירים טובים מאד, ואת זה חבל להפסיד.

מה גרם לקשיים? אין זה סוד, שנת 1978 לא היתה שנה קלה. למרות כל היתרונות המיוחדים למפעל בגד-עור, הוא עמד בפני קשיים אוביקטיביים. מפעל כזה עושה תחשיב שנתי והוא פונה את חישוביו לפי תמורה ממוצעת שיקבל במשך השנה. הם עשו את החשבון לפי שער של קצת יותר מ-20 לירות לדולר בשנת 1978, ולפי זה קבעו רמת מחירים, ואלו שער הדולר בסוף השנה היה 18 לירות. זו אחת הסיבות להפסד.

סיבה שניה היא שהתשומות המקומיות היו גבוהות

יותר מהגידול בתמורה.

סיבה שלישית. רוב הייצוא של בגד-עור הוא לארצות הברית, ואנחנו יודעים מה היה מצב הדולר בשנת 1978, וגם היום הוא לא יותר טוב.

ד. רוזוליו:

גורמים אלה לא השתנו.

י. גור-אריה:

נכון, אבל המפעל למד מהנסיון ולפי זה הוא קובע את רמת המחירים.

ע. אמוראי:

מי הבעלים?

י. גור-אריה:

85% מהמניות הם בידי קבוצת סם רוטברג, אי, אי, סי.
15%-7 בידי משפחת פולופ. במניות הכרעה היחס הוא

50%-50.

מ. סבידור:

אני מקבל כל הדברים על בגד-עור כסמל לאיכות
בכל העולם, ובמיוחד בארצות הברית, וגם את
הנחתה של הירידה הזמנית ברווחיות החברה. היות והמהפך ב-1977 היה
די פתאומי, זה גרם עירפול בתכנון אצל ייצואנים. אני מקווה שתהיה
התאוששות רצינית. אני מציע להצביע בעד הערבות למפעל בתנאים המתבקשים.

היו"ר ש. לורינץ:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה שתאפשר לבגד-עור
לנצל את מלוא סכום הערבות.

ה צ ב ע ה

אושר שינוי בערבות המדינה לבגד-עור: להעמיד את שעור
הערבות על 30% סיכון ראשון מאשראים למימון ייצוא בסך של 100 מיליון ל"ש.

ב. ערבות המדינה - בנק לפיתוח התעשיה בישראל בע"מהיו"ר ש. לורינץ:

המדובר הוא בערבות להלוואות למימון השקעות בבתי
הזיקוק.

ג. ארבל:

הועדה אישרה מתן ערבות לבנק לפיתוח התעשיה לאשראי
שבנק אקסים בארצות הברית מעמיד לבנק לפיתוח
התעשיה, כאשר המטרה היא העברת אשראי לבתי הזיקוק. האישור ניתן
בדצמבר 1976. אבל עבר זמן עד שהתחילו את הפרוייקט ולא הספיקו לנצל
את האשראי. אקסים הודיע שיתרה שלא תנוצל עד ינואר 1980, והיתרה
המתוכננת בין 1 בינואר 1980 עד 30 ביוני 1980 היא עוד 7.6 מיליון דולר,
תחול עליה ריבית של 8.25% במקום 8%. איננו יכולים לשנות זאת, בשבילנו
זה נחון. ועדיין זו ריבית מאד נמוכה. אנחנו מבקשים אישור הועדה לשינוי.

היו"ר ש. לורינץ:

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע ה

אושר שינוי בשעור הריבית בערבות המדינה לבנק לפיתוח
התעשיה בישראל בע"מ.

ג. ערבות המדינה להלוואות בשטחיםאל"מ א. בקנשטיין:

הבנקים נותנים הלוואות לפעילות בשטחים. עד היום
הערבות להלוואות כאלה היתה בסכום 100 מיליון
לירות. האישור לערבות זאת ניתנה בעדת הכספים בשנת 1977. מאז היתה
אינפלציה, ירד ערך הכסף, וגדלו גם הדרישות להלוואות. אנחנו מבקשים
להגדיל את הסכום ל-200 מיליון לירות.

במקביל אנחנו מבקשים להגדיל מ-400 אלף למיליון
ליקות את האשראי שניתן בהמלצת הממשל וקמ"ט המשרד הנוגע בדבר ובאישור
קמ"ט האוצר. קמ"ט-אוצר הוא נציג אגף החקציבים. מעל לסכום זה צריך לפנות
לחשב הכללי.

ג. ארבל:

זאת ערבות-מסגרת על אשראי שהבנקים נותנים, אבל
אמרנו שהיא חלה רק אם נציג האוצר במקום מאשר
הלוואה ספציפית. לפי הצעת ההגדלה, זה יכול על אשראי בסכום עד מיליון
לירות ואשראי דוקומנטרי עד 250 אלף דולר. אנחנו משאירים אופציה מפעם
לפעם לעיסקה גדולה, שסכום כפול מזה יינתן לפי אישור החשב הכללי.
סכומים יותר גדולים בכלל לא נכנסים למסגרת זאת.

אני מבקש לדעת אם ההסדר לגבי אשראי דוקומנטרי לא יעודד ייבוא מחו"ל? מהו היקף הייבוא?

מ. סבידור:

כ-80% מהייבוא בשטחים הוא מישראל, כ-10% מירדן, ועוד 10% מארצות שונות.

אל"מ. א. בקנשטיין:

מה ההיקף במטבע חוץ? הרי על הייבוא מישראל בוודאי אין אשראי דוקומנטרי.

מ. סבידור:

גם לא על ייבוא מירדן. מה שמוחר לכל ישראלי לייבא, מותר גם להם.

אל"מ. א. בקנשטיין:

א. מלמד: גם משרד התעשיה, המסחר והתיירות יכול לתת ערבויות קטנות בלי לבוא לוועדת הכספים. שט עוברות הבקשות בדיקה מקצועית ואני סומך עליהם. האם גם בערבויות שניתנות בשטחים יש בדיקה של משרד התמ"ח? מי בודק? יכול להיות שיקימו בשטחים מפעל מסוים, משיקולים פוליטיים, כדי להכניס אנשים, ולמפעל לא תהיה הצדקה כלכלית. האם משרד התמ"ח בודק את זה כמו שהוא בודק כל תוכנית אחרת?

בוודאי.

ג. ארבל:

בסעיף 7(ב) מפורטים כל הגורמים.

חיו"ר ש. לורינץ:

פ. גרופר: בשרות התעסוקה מצטברים סכומים גדולים, עשרות מיליונים לירות, מתנאים סוציאליים של עובדי השטחים. היתה החלטה של הממשלה שהכסף הזה יוצא דרך מתאם הפעולות בשטחים. אתם לא לוקחים מהכסף הזה לצרכי פיתוח?

אני מבין שהערבויות ניתנות גם ליהודים בשטחים. מה החלוקה באחוזים בין ערבויות שניתנות ליהודים ולערבים.

א. רון:

מה החלוקה בין האזורים השונים - כמה בסיני, כמה

ברמת הגולן?

האם גם היהודים שנמצאים בשטחים נהנים מערבויות במסגרת הזאת?

נ. פדר:

חיו"ר ש. לורינץ: בסעיף 4 כתוב: "הערבות תהיה בשעור של 100% לגבי אשראים שלא יוחזרו מסיבות מדיניות, ובשעור של 50% לגבי סך כל האשראים שלא יוחזרו מסיבות עסקיות. שעור הערבות המירבי לגבי סיכונים עסקיים בהלוואה בודדת יוגבל ב-90%".

למה נותנים ערבות על סיכון עסקי? אני יודע

שמשרד התמ"ח נותן סכון ראשון עסקי.

מה הנסיון משנים עברו? האם יש לכם סטטיסטיקה על ערבויות ששולמו? אני מקווה שלעת עתה לא שילמו בגיל סיבות מדיניות, ואני מקווה שלא יהיה גם צורך לשלם. אבל האם היו תשלומים בגלל עסקים שלא הצליחו, שפשטו רגל, או שלא יכלו לשלם.

אני מבקש להבהיר מה פרוש הדבר ש"שעור הערבות

המירבי לגבי סיכונים עסקיים בהלוואה בודדת יוגבל ב-90%".

אל"מ א. בקנשטיין: יש החלטה שהתשלומים לעובדים המאורגנים מהשטחים ניתנים באמצעות מדור תשלומים בשרות התעסוקה. העובד מהשטחים מקבל אותו שכר כמו העובדה הישראלי המקביל לו במיומנות, בדרגה ובותק. וההורדות הן לקרן תושבי השטחים שנמצאת אצל החשב הכללי. צד ההכנסות בתקציב שלנו בנוי בחלקו על הקרן הזאת. השנה יש 450 מיליון לירות מקרן זאת.

פ. גרופר: ידעתי שמאז ומתמיד חלק מסוים מופנה לתקציב, לפי החלטת הממשלה. אבל האם יש גם כסף לפיתוח מהמקור הזה?

אל"מ א. בקנשטיין: כל הכסף מיועד לפיתוח. אבל נושא זה לא קשור בנושא הערבויות.

מ. סבידור: אולי אפשר לבקש שוועדת הכספים תקבל זיווח על הקרן הזאת. זה ענין מאוד עדין וחשוב.

היו"ר ש. לורינץ: אני מבקש ממזכיר הועדה לפנות לכתובת המתאימה ולבקש שהאינפורמציה הזאת תועמד לרשות חברי הועדה.

אל"מ א. בקנשטיין: 95% עד 99% מהערבויות הן לא ליהודים אלא לתושבים המקומיים. יש מספר יזמים באזור תעשייה ארוז, ברצועת עזה, שמסיבות מסוימות לא יכלו לקבל ערבויות באמצעות בנק ישראל, ואנחנו ממשיכים לתת להם הלוואות עם ערבויות של קמ"ט אוצר, מקרנות של בנק ישראל. אבל מדובר בסך הכל ב-5 מיליון לירות.

היו"ר ש. לורינץ: אותם 5 מיליון מקרנות בנק ישראל לא חייבים באישור ועדת הכספים? אני מבין שערבויות מדינה מכל מקור חייבות אישור.

אל"מ א. בקנשטיין: זה כלול במסגרת הזאת.

אין סטטיסטיקה כמה ניתן ביהודה ושומרון וכמה ברצועת עזה. לאחרונה התחילו גם ברמת הגולן לקבל מערבויות אלה.

נ. פדר: אי אפשר להפריד לשתי קרנות: אחת לאוכלוסיה המקומית ושניה ליזמים יהודים?

ד. רוזנוליו: מדובר על סכום קטן. כל היהודים היושבים בישובים הקשורים במוסדות ההתיישבות, מקבלי הלוואות לא בדרך זאת. מדובר על יזמים יהודים שהולכים לפעילות בשטחים, ובדרך כלל הם נכנסים לשותפויות מקומיות. לפי הערכתי, אי אפשר כלל להפריד.

ג. ארבל: הערבות היא 50% גלובלית על המסגרת של אשראי שלא יתחזר מסיבות עסקיות. ללווה הבודד הערבות לסיכון עסקי היא 90%. בקושי ירדנו מ-100% ל-90%, כי הבנקים לא רואים הבדל גדול בין סיכון פוליטי וסיכון עסקי. סיכון פוליטי הוא לא רק פינוי השטחים על ידי ישראל. יכול גם להיות שאדם בורח, אדם נלחץ על ידי גורמים עוינים. הבעיה הקשה ביותר הבנקים היא הקושי במימוש נכסים, כי מתעוררות בעיות איזה דין חל. ואם כבר יחליט בית משפט על מימוש נכסים, תעמוד שאלה אם יימצא ערבי שירצה לקנות את הנכס שתפסת מערבי אחר. הבנקים רואים גם בזה סיכון שאינם מוכנים לקבל על עצמם.

בענין מימוש ערבויות, הנסיון הוא טוב מאד. מוסר התשלומים בשטחים גבוה מאד. אם יש מקרים שמישהו אינו משלם, הרי הלחץ של המימשל והנציגים שלנו במקום מביא לכך שבסופו של דבר משלמים. הערבות הזאת קיימת משנת 1967, ובמשך כל התקופה התשלומים הגיעו לכמה מאות אלפי לירות, ויש סיכוי שחלק גדול מזה עוד יכנס בחזרה.

פ. גרופר: אני מציע לאשר את ההצעה, לאחר ההסברים ששמענו.

ד. רוזוליו: האם יש לקח מעזיבת אל-עריש?

האם איש עסקים ביהודה ושומרון, שנעזר בקרנות אלה, יש לו גם דרכים אלטרנטיביות למקורות ירדניים? האם הוא יכול להנות משני העולמות?

אל"מ א. בקנשטיין: בקרנות שבערבות המדינה לא התעוררו בעיות בקשר לאל-עריש. אולי יש בעיות ליהודים מסוימים הרוויחו או הפסידו עם עזיבת אל-עריש, אם לא הספיקו לגמור חשבונות בזמן ויש להם עכשיו בעיה של התחשבות עם ערבי באל-עריש. דרך הועדות אנחנו מצליחים לפתור בעיות, אבל מדובר במספר קטן של מקרים.

הדינר הוא מטבע חוקי ביהודה ושומרון, ואפשר להביא דינרים דרך גשרי הירדן, ואמנם מביאים בכסף מזומן או בשקים.

היו"ר ש. לורינץ: אני מעמיד להצבעה את ההצעה לערבות המדינה להלוואות בשטחים.

ה צ ב ע ה
אושרה ההצעה לערבות המדינה להלוואות בשטחים.

ד. החברה הישראלית לביטוח סיכוני סחר חוץ בע"מ - ערבות המדינה לפי חוק הערבויות לסחר חוץ, תשי"ט-1959

ע. קמיר: החברה הישראלית לביטוח סיכוני סחר חוץ חגגה לפני שנה מלאת עשרים שנה לפעילותה. במשך עשרים שנה צברה החברה הרבה נסיון, ולשמחתנו, מעט הפסדים. החברה מקלה על הייצוא בעיקר בשני שדות: א. ביטוח הייצוא נגד סיכון הנובע מפשיטת רגל של גורמים בחו"ל, מה שנקרא סיכון מסחרי; ב. ביטוח בפני מקרים של פורס מאז'ור, סיכונים פוליטיים.

לפני כשנתיים התחלנו בערבויות ישירות לבנקים בגין מימון מקרנות ייצוא. התחלנו במסגרת מצומצמת, היום היקף הערבויות הוא מעל 300 מיליון לירות, וזה פותר חלק לא מבוטל מהבעיות שהייצוא נתקבל בהן בקבלת מימון מקרנות הייצוא.

אנחנו הולכים בדרך שהיא קצת חריגה מהמקובל בישראל: הערבות ניתנת ללא בטחונות נגדיים והיא מתבססת אך ורק על בטחונות דינמיים - מצב החברה. אנחנו עורכים בדיקה כלכלית, ואם החברה עומדת בקריטריונים סבירים של פעילות כלכלית, היא מקבלת את הערבות בלי שעבוד הרכוש וערבויות. מסגרת זו איפשרה לייצוא מנוף פיננסי נכבד.

בתום שנת העשרים אנחנו יכולים לציין שהיקף הייצוא המחוסה מגיע ל-550 מיליון דולר, וכ-300 מיליון לירות ערבויות.

בשנים האחרונות שילמה החברה תביעות מסחריות בהיקף מומצאם, בדרך כלל לא יותר מ-30% מהפרמיות בגין סיכונים מסחריים.

הסיכונים הפוליטיים פחות ניתנים לחיזוי. היו לנו בעיות בתורכיה, איראן, זמביה. אנחנו מנסים עוד להציל כספים מאיראן ותורכיה. הביטוחים שלנו באיראן הסתכמו ב-40 מיליון דולר, ונשארו יתרות פתוחות כ-15 מיליון דולר. מזה 3 מיליון דולר רכוש וציוד של סולל-בונה וצי"ם. 5 מיליון דולר חובות הנובעים ממשלוחים, והיתר - חובות פתוחים. בתקופה זו המשיכו הבנקים להעביר כספים. זה קצת הפתיע אותנו, אבל חלק מהחובות שולמו על ידי העברות, או ישירות לישראל או דרך מדינות אחרות, כמו שוייץ וארצות הברית. אני מעריך שהתביעה ירדה ל-8 - 10 מיליון דולר, ויש סיכוי שהמצב עוד ישתפר. בתחום אחד היה הפסד סופי: ועד המהפכה החרימ ציוד של סולל בונה בשווי 1.5 מיליון דולר, ואני מניח שנצטרך לשלם תביעה. צריך לזכור שיש לנו ביטוח משנה בלוידיס 50%, נקבל בחזרה 750 מלף דולר, יתרת ההפסד תהיה על המשק הישראלי 25% ו-25% על המבוטח. נשארו שם 1050 מכולות של צי"ם, 450 שייכות לצי"ם ו-600 חכורות על ידי צי"ם. החובות הבנקאיים שולמו כמעט כולם, ואני מקווה שגם החובות הפתוחים ישולמו במשך הזמן. יש תביעה של 800 אלף דולר על מפעל גדול לנעלים, שנחפס על ידי ועד המהפכה המקומי. אם הנזק הכללי בעקבות מה שהתרחש באיראן לא יעלה על 10 מיליון דולר, אני חושב שמבחינת המשק הישראלי זה היקף סביר כלפי הפעילות שהיתה באיראן.

בתורכיה יש קשיים כלכליים חמורים. היה חוב של 7 מיליון דולר. בימים אלה הגענו להסכם עם הבנק המרכזי בתורכיה, באמצעות בנק ישראל ומשרד האוצר, שנוכל לקבל סחורות תמורת החוב. אם נצליח בכך, יש סיכוי להציל חלק סביר מהחוב. כך שגם החובות הפוליטיים לא כולם אבודים.

דבר מעניין היה באונגדה. שם שילמנו תביעות ב-8 מיליון דולר. לאחר נפילתו של אמין התחלנו בגישושים עם הממשלה החדשה ואני מאמין שאפשר יהיה להציל חלק לא מבוטל מהסכום.

החברה הישראלית לביטוח סיכוני סחר חוץ פועלת במתכונת המקובלת. יש כ-40 חברות מקבילות לנו. אנחנו חברים בארגון החברות האלה.

אגבי סיכונים מסחריים אנחנו תביעות עד לגבול שני שלישים מתוך הקרנות שלנו. ערבות המדינה משמשת לכיסוי תביעות מעל לסכום זה ולכיסוי כל התביעות בגין סיכונים מדיניים. למטרה זו משלמים פרמיה לחשב הכללי על נפח סך הכל העסקות שאנחנו מבטחים.

ערבות המדינה לחברה היתה 100 מיליון לירות, ואחר כך תוגדלה ל-400 מיליון. הערבות הזאת נשחקה, כי כל הפעילות שלנו היא דולרית. אני מניח שערבות המדינה על סך 100 מיליון דולר כנגד יתרת סיכונים עד 400 מיליון דולר, תאפשר יחס סביר לשנתיים או שלוש.

א. אבטבי: איזה הפסד היה בתורכיה?

מה המאזן שלכם בסיכונים מול הכנסות?

מה הסיכון של פינוי אפשרי בסיני? הערבויות לשובים הם בחלקם של גופים אופרטיביים. האם הביטוחים האלה מכסים אותם סיכונים אופרטיביים של השובים שגופים אחרים נתנו להם ערבויות?

ע. קמיר: לענין זה יש חברה מיוחדת, שלא קשורה אלינו.

האם החברה נערכת או שיש לכם מחשבות על פתיחת פעילות כלכלית ישראלית במצרים?

ד. רוזוליו:

אנחנו יודעים שהחרם הערבי הוא לא רק ראשוני אלא גם משני ושלישוני. האם יש לזה ביטוי בפעילות החברה שלכם, למשל תביעות בגין עניינים הקשורים בחרם הערבי?

אני מבקש הבהרה לסעיף 3 במסמך.

מ. סביר:

היו פעם שמועות שיש עיסקות מדומות של התקשרות עם קבלן, או פרוייקט או ייצואן, מגישים חוזה כשמראש יודעים שהדבר לא יצא לפועל, ואחר כך פושטים את היד ואומרים: שלמו. האם היו מקרים כאלה? מה הכלים שיש לכם כדי לבדוק ולמנוע מקרים כאלה?

מה הקריטריונים בפעולת החברה? אני מעלה את

פ. גרופר:

השאלה בעקבות מה שהיה ב כספית. נדמה לי שנוקקתם לבורורות בין החברה והמועצה לשיווק פרי הדר. האם נקבעו כל הקריטריונים באופן ברור, כך שלא תזדקקו לבורורות ולא יימשכו העניינים חודשים על חודשים? כמו שאנחנו רוצים שהחברה לא תפסיד, אנחנו גם רוצים שתהיה אמינה ותשלם כשקורה משהו וצריך לשלם.

אצל איזה חברות אתם מבוטחים בביטוחי משנה?

נ. פדר:

האם הוצאות הניהול שלכם סבירות בהשוואה לחברות

ביטוח אחרות?

המדיניות של הערכה דינמית היא בוודאי טובה, אבל

ד. גולומב:

זה קשה לנהוג כך במשק שבו הכל נוהגים אחרת, במקרה של פשיטת רגל, אתם אחרונים לקבלת כספים. הערכה דינמית היא טובה, כאשר כל הגורמים במשק נוהגים כך. האם לפחות אתם ממשכנים את העיסקה שבה מדובר, או את המלאי שלה?

מה המאזן שלכם היום אחרי כיסוי ההפסדים? מה נשאר מהפרמיות ומהקרן?

היו"ר ש. לוריא:

הזכרת נזק של 1.5 מיליון דולר בגלל ציוד של

סולל בונה באיראן. איך אתם בודקים נזקים? לפי מאזן, לפי סיפורים? אלה דברים שקשה מאד לבדוק.

ההפסדים בתורכיה הם בעיקר בשלוש תביעות. התביעה

ע. קמיר:

הגדולה ביותר היא של פוספטים - 4 מיליון דולר. מסכום זה הצלחנו לקבל מתורכיה 2 מיליון. יש תביעה של כרמל-כימיקלים בחצי מיליון דולר. שאר התביעות הן קטנות יותר - 100 - 200 מיליון דולר. בסך הכל החוב מתורכיה הוא 6 מיליון דולר, והוא נובע מרצף של תביעות גופים מסחריים וכחפים שהופקדו בבנקים בתורכיה. הכספים הם ברשותנו, אבל אי אפשר להוציא מטבע חוץ, בגלל המורטוריום שהכריזה ממשלת תורכיה. אם נפעיל את ההסדר באמצעות הבנקים המסחריים ונצליח להביא סחורות מתורכיה, אני מאמין שאפשר יהיה להציל חלק גדול מהחוב.

למרות ההפסדים הפוליטיים, שלא התחילו באיראן,

אני מזכיר גם את גאנה, אנגולה, החברה לא הפסידה. אם ניקח את התוצאות במשך עשרים שנה, הרי יש איזון. זהו מצב אידיאלי, שחברות במדינות המערב כמעט לא מגיעות אליו. מתברר שלאורך השנים מתכסים גם הסיכונים הפוליטיים.

התחלנו לחשוב על פעילות במצרים. הבעיה היא שמצרים עברה מסיכון פוליטי קשה לסיכון מסחרי מאד קשה. מצרים איננה נחשבת בעולם כמדינה בעלת ערך אשראי. רוב המדינות אינן מבטחות את מצרים אלא בתנאי אל.סי. האמריקאים רק עכשיו התחילו לבטח את מצרים, ובעיקר בגלל לחץ פוליטי. אני עדיין לא רואה פעילות גדולה של ישראל במצרים, מלבד כימיקלים, חומרי הדברה וקצת ציוד השקיה, אינני רואה את השוק המצרי כשוק אלטרנטיבי לייצוא הישראלי.

אין ספק שהחרם הערבי פוגע פה ושם, אבל לא היתה תביעה ישירה עקב החרם הערבי.

יש לנו ערבות המדינה מיליארד לירות וסך הכל הסיכון לא יעבור 5 מיליארד לירות. המחזור שלנו היה 250 מיליון דולר, אאוט סטנדינג - 260 מיליון דולר. אנחנו עדיין מתחת ל-5 מיליארד לירות סיכון.

החשב הכללי רוצה שישמר יחס מסוים בין סך הכל סיכונים וערבות. אנחנו מבקשים לתקן ולקבוע 100 מיליון דולר ערבות מדינה כנגד 400 מיליון דולר יתרת סיכונים, כי זה נותן את היחס הנכון. השינוי הוא בעיקר במעבר מלירות לדולרים, כי התחייבויות החברה הן בעיקר במטבע חוץ.

היה חשש מעיסקות מדומות. לפי הפוליסה, אם מתברר שהעיסקה היתה מדומה, הסיכון לא מכוסה. היה מקרה אחד שגילינו, ולא שולם נזק, שחלקו היה אולי ריאלי.

לא היה לנו ויכוח עם המועצה לפרי הדר על העילה לתביעה בעניין כספית. הפוליסה היתה לירית, לפי שיקולי האוצר בזמנו. בחשבון לירי המועצה קיבלה כל מה שצריכה היתה לקבל, אבל בחשבון דולרי הפסידה. לא טענו שלא מכסים מקרה כזה. היו שני סעיפים נוספים של הוצאות פרסום ואחסנה, שלא היו בפוליסה. אנחנו עושים את הפוליסה לפי הוראות האוצר, והאוצר לא רצה לכלול שני סעיפים אלה בפוליסה. בפוליסה החדשה תיקנו שני דברים: א. הפוליסה החדשה כולה דולרית; ב. קבענו באופן ברור תיקרת הסיכון, ואמרנו שאם המועצה תגיע לסכום עם האוצר, נצרף גם את שני סעיפי ההוצאות הנוספות.

אנחנו מבוטחים אצל מבטחי-משנה מהטובים ביותר בלונדון - מריטס, והם פועלים בצורה קורקטית מאד, עד היום לא היו בעיות.

הוצאות הניהול אצלנו הן קטנות ביותר, אנחנו מגיעים בהוצאות לשעור של 15% מסך הכל הפרמיות, וזה שעור נמוך לא רק במסגרת חברות הביטוח בארץ. גם בהשוואה לחברות ביטוח בעולם אנחנו נמצאים בשליש הנמוך מבחינת ההוצאות.

לא היה זה קל ללכת לבטחונות דינמיים, כאשר גורמים אחרים במשק מתבססים על בטחונות סטטיים. עשינו בדיקה כלכלית של המפעל, בדיקת קונים, וחתך ניהול המפעל לאורך זמן. ביקשנו מהמפעלים הצגת מאזנים בטווח של שנה, ומתן מאזן-בוזן קרוב למתן הערבות. בהיקף של יותר מ-100 מיליון לירות ערבויות היו בסך הכל שלוש תביעות. מתברר שאם אתה נצמד לפעילות שוטפת עם הייצוא ומקפיד על כללי דיווח מקובלים, הסיכון בהחלט ניתן למעקב.

יש שני סוגי ערבות: ערבות לייצור לייצוא וערבות למשלוח. בערבות למשלוח - המשלוח מהווה משכון. בערבות לייצור לייצוא אנחנו יותר ליברלים, אבל עוקבים אחרי הפעילות, וגם אם יקרה משהו אנחנו יכולים תמיד להעזר ביתרת הבטחונות. עד היום לא שלמנו תביעות. מרגע שפתחנו את הדרך הזאת של הערכה דינמית, לשמחתי, גם הבנקים מתחילים ללכת בה.

20.7.79

ע. קמיר

בפרמיות יש שני מרכיבים: א. לפי המדינה, והמדינות נחלקות לארבעה סוגים מבחינת הביטוח; ב. לפי אורך תקופת האשראי שהייצואן נותן ללקוח, ועד 20% משעור הפרמיה לפי אופי הענף, הפסדים בעבר. המירווח הוא בין 0.5% ל-1% בממוצע.

ללא ההפסדים בגלל איראן, שהם מכוסים על ידי האוצר, המאזן של החברה הוא חיובי. קרנות החברה נאמדות ב-300 מיליון דולר, שמשמשים לנו בטחונות.

הייצואן מוסר לנו רשימה מפורטת של ציוד מבוטח, נתוני מלאי. במקומות שהדבר אפשרי, שולחים אדם שיגיש לנו חוות דעת.

היו"ר ש. לורינץ: אני מעמיד להצבעה ההצעה לשינוי ערבות המדינה לחברה הישראלית לביטוח סכוני סחר חוץ.

ה צ ב ע ה

אושרה ערבות המדינה לחברה הישראלית לביטוח סכוני סחר-חוץ בע"מ, לפי חוק הערבויות לסחר-חוץ, תשי"ט-1959.

ה. ערבות המדינה - לון תמרוקים בע"מ

י. דנקונה: חברת לון תמרוקים בירוחם עוסקת בייצור לשוק המקומי ולייצוא. לפני שלוש שנים זכתה אף בתואר ייצואן מצטיין.

החברה ניצלה אשראי שיש לה בבנקים לשוק המקומי וניצלה גם אשראי לייצור וייבוא לשם ייצוא. היא לא יכולה לנצל מימון משלוחים, כי הסחורה מיוצאת לחברות-בנות בחו"ל, ולפיכך אינן הבנק רואה את הסחורה כבטחון. משום כך מבוקשת ערבות המדינה לצורך בטחון למימון משלוחים.

היו"ר ש. לורינץ: אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע ה

אושרה ערבות המדינה לחברת לון תמרוקים בע"מ.

י. רבינוביץ:

הערה לסדר היום. קיימנו מספר בירורים בקשר לרפואת השיניים. הנושא עלה עתה מחדש בעתונות. אני מבקש שנברר מה אפשר לעשות כדי לקדם את הנושא. אני מציע שועדה מצומצמת, שנים - שלושה מחברי הועדה ביחד עם היושב ראש ינסו לזמן את העוסקים בנושא זה כדי לבחון אם היתה התקדמות.

היו"ר ש. לורינץ: הנושא חשוב מאוד. חברי הכנסת רבינוביץ וסבידור ואנוכי נוועץ איך לקדם את הטיפול בנושא.

20.7.79

ו. שינויים בתקציב לשנת 1979

היו"ר ש. לוריא: אני קורא מכתבו של הממונה על התקציבים, פרופ. א. ברגלס, מיום 21 ביוני: "בהתאם לסעיף 7(1)

לחוק תקציב הבניים לשנת 1979 תשל"ט, מבקש שר האוצר את אישורה של ועדת הכספים של הכנסת לשינוי המפורט בנספח. דברי הסבר: השינויים התקציביים מבוקשים על מנת לאפשר הגדלת תקציב שרותי ההסברה בעשרה מיליון ל"י אשר יאפשרו מימון פעולות הסברה למלחמה באינפלציה. הסכום ימומן על חשבון סעיפי פעולות של משרד האוצר".

ע. שפירא: אני רוצה להסביר מה היה הרקע להחלטה ולמבצע.

י. רבינוביץ: אולי אפשר לדעת גם מה היו התוצאות.

ע. שפירא: אחן גם את התוצאות, ואפילו בצורה מספרית.

הרעיון נולד בסוף מאי, כאשר הממשלה קיבלה כמה החלטות בנושא המלחמה באינפלציה, כגון קיצוץ בתקציב והצמדת הלוואות פיתוח. באוצר היתה סברה שניתן אולי לשתף גם את הציבור במלחמה באינפלציה וגם לתת שרות מסוים לציבור. התייעצנו עם מספר גורמי הסברה, ביניהם גם לשכת הפרסומים הממשלתית, ובין היתר בדקנו תוכנית שהוצעה על ידי מנהל חברת הפרסום דחף, מר ז'ורבין. עיקרה של התוכנית היה להציע לציבור הרחב להשוות מחירים.

מר ז'ורבין העריך שידרש מימון של 30 מיליון לירות לתקופה של שלושה חודשים, שאחריה תיבדק מידת ההצלחה של המבצע ויוחלט אם וכיצד להמשיך. במגעים עם האוצר ועם בנק ישראל, כי רצינו לשחף גם את בנק ישראל בעניין, הגענו לסכום ב-7 ביוני על מבצע בהיקף קטן יותר, 10 מיליון לירות לתקופה של חודשיים. מר ז'ורבין קיבל את הסכום, אם כי לא היה מאושר ממנו.

במשך כחודשיים פורסמו עשרות מודעות, תשדירי פרסום, והשוו מחירים של 150 מוצרים במיגוון רחב ביותר.

הודענו למר ז'ורבין שמשרד האוצר יעשה סקרים אובייקטיביים כדי לבדוק מידת ההצלחה. פנינו למחקר חברתי-שימושי, בשיתוף עם האוניברסיטה העברית, והזמנו סקר. הסקר נעשה בראשית יולי וממנו אנחנו למדים ש-27% מהנשאלים אמרו שהושפעו בצורה זו או אחרת מההשוואות, 73% חיוו דעה שלילית, היינו שלא הושפעו בצורה זו או אחרת מההשוואות שהופיעו בעתונים.

על סמך הסקר הזה הוחלט להפסיק את המבצע. שלשום היתה העלאה של מחירי הדלק והבשר הקפוא. אחד התנאים למבצע היה הקפאת מחירים. מרגע שהקפאה הסתיימה, חשבנו שיש להפסיק מיד את המבצע, ואפילו שבוע לפני חום החודשיים.

אנחנו חושבים שהיה מקום לעשות נסיון כזה, שמלכתחילה הגדרנו אותו כנסיון. במבצע הזה לא אמרנו לציבור לא לקנות, אמרנו: תקנו, אבל במחשבה תחילה. אם שליש מהאוכלוסיה השפעה מהמבצע, זה דבר חיובי. אבל על רקע המצב במשק, ולפי תוצאות הסקר, החלטנו על הפסקת המבצע. אנחנו מעריכים שההוצאה חסתכם בקרוב ל-9 מיליון לירות.

מ. אלגרבל:

המבצע מראשיתו היה בדיחה. במקום תכניות ממשיות למלחמה באינפלציה לפרסם מודעות ענקיות, זהו רק פתח לבזבוז נוסף. על גבי עמוד שעולה 10 או 20 אלף לירות הוצאות פרסום כותבים: אני אומר לכם לחסוך. טוב שנגמרה הבדיחה הזאת, בדיחה יקרה. אני לא מציע לעשות ניסויים כאלה בעתיד.

לא מצא חן בעיני השידוך בין מר ז'ורבין ומשרד האוצר, כשהוא מתנה תנאים למדיניות כלכלית על מנת שהוא ימשיך לפרסם. זה היה בזבוז של 10 מיליון לירות. אסור שועדת הכספים של הכנסת תאשר הרפתקאות כאלה.

ע. אמוראי:

איפה היושב ראש?

א. קירשנר:

נקרא באופן דחוף לטלפון.

ע. אמוראי:

אני מציע שאני אהיה היושב ראש, ואני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה - 6
נגד - אין

הוחלט שחבר-הכנסת אמוראי ינהל את הישיבה.

אני מעמיד עתה להצבעה את ההצעה לאשר שינויים בתקציב לשנת 1979.

ה צ ב ע ה

בעד אישור השינויים -
נגד - רוב

הוחלט לא לאשר שינויים בתקציב לשנת 1979.

אני מכריז על הפסקה בישיבה.

פ. גרופר:

מי מינה אותך לנהל את הישיבה?

ע. אמוראי:

חברי הועדה. גמרנו את העניין.

פ. גרופר:

זאת בדיחה. היושב ראש מינה אותי למלא מקומו.

ע. אמוראי:

לא היית בחדר. הועדה מינתה אותי ברוב קולות. הדיון בפעם הזה נגמר. זה רשום בפרוטוקול. אתה יכול לבקש ררויזיה בישיבה הבאה.

פ. גרופר:

לא תעשה כאן טרור.

ע. אמוראי:

לא היה טרור. איש לא התנגד. איזה טרור? היושב ראש לא היה כאן, שאלתי את חברי הועדה - אם הם מסכימים שאנהל את הישיבה, שאלתי מי בעד ההצעה, והחברים הרימו ידיים. שאלתי מי נגד, לא היו נגד. העמדתי להצבעה את השינויים בתקציב, והרוב היה נגד. ההצעה נפלה.

היו"ר ש. לורינץ:

אותו רוב ישאר גם בעוד שתי דקות. אבל בענין
ניהול הישיבה במקומי, אני ביקשתי שחבר הכנסת

גרופר יהיה יושב ראש.

ע. אמוראי:

לא אמרת לנו. חבר הכנסת גרופר לא היה בחדר.

היו"ר ש. לורינץ:

אמרתי.

פ. גרופר:

אני מבקש לדחות את ההצבעה לשם התייעצות סיעתית.
לא ידעתי שהנושא יעלה היום לסדר היום.

ד. רוזוליו:

הצעה לסדר. אדוני היושב ראש, בישיבה ביום שלישי
שאלתי מה יהיה בישיבה זאת, והיושב ראש הודיע
שביום ששי יהיה הדיון הזה.

ביום ששי שעבר דיברנו בינינו שלא השתמש בכלי של
התייעצות סיעתית בגלל זה שחברי כנסת לא באים לישיבות. אני מבקש
את היושב ראש להעמיד את ההצעה לשינויים בתקציב להצבעה. הנושא היה
על סדר היום, וידוע היה שהוע על סדר היום. הבקשה לדחיה היא מפני
שחברי הליכוד לא באו לישיבה. אני מבקש הצבעה.

ע. אמוראי:

אמרנו שאי אפשר פעמיים לבקש התייעצות סיעתית;
אי אפשר פעמיים לדחות. בשבוע שעבר עמד הנושא להצבעה, ביום ששי שעבר,
והיושב ראש אמר שסגן שר האוצר פלומין ביקש לדחות, כי הוא רוצה לתת
הסבר נוסף ולא יכול היה לבוא לאותה ישיבה. הליכוד לא ביקש התייעצות
סיעתית. אי אפשר לבקש התייעצות בכל פעם שאין לקואליציה רוב. אני מסכים
שאם מביאים להצבעה נושא חדש, אפשר לבקש התייעצות סיעתית. אבל לאחר
שהנושא עמד להצבעה וביקשו דחיה, אי אפשר לדחות פעמיים.

פ. גרופר:

אתה עצמך אמרת שסגן שר האוצר ביקש, ולא הסיעה
בקשה דחיה.

ע. אמוראי:

יכולתם לבקש.

פ. גרופר:

אני לא שואל אותך מה אני יכול לעשות, כשם שאתה
לא שואל אותי מה לעשות. יש גבול גם לליצנות.

ע. אמוראי:

זאת ליצנות?

פ. גרופר:

אם אתם רוצים, נדבר באותה שפה ונעשה אותה
הצגה.

סיעת הליכוד בישיבה הקודמת לא ביקשה התייעצות.
אני מבקש, בשם סיעת הליכוד, לדחות את ההצבעה ליום שני.

היו"ר ש. לורינץ:

אני רוצה להעיר קודם כל לצד העובדתי, ואחר
כך לפנייה של חבר-הכנסת גרופר. לפני שבוע
הנושא היה בסדר היום, אבל לא עלה לדיון כי סגן שר האוצר, שצריך היה
להיות הרפרנט, לא יכול היה להשתתף באותה ישיבה וביקש לדחות בשבוע.
זה לא נושא שהיה על סדר היום, נדון ונדחה, או שמישהו ביקש התייעצות
סיעתית. אף אחד לא ביקש התייעצות, כי הנושא לא הגיע לסדר היום.
היום הוא עומד על סדר היום, וחבר הכנסת גרופר בשם סיעת הליכוד
מבקש התייעצות סיעתית. אלה הן העובדות. לכן אין זו פעם שניה שדוחים,
ואם חבר הכנסת גרופר יעמוד על בקשתו, בהתאם לנוהג, לא תהיה לי ברירה
אלא להסכים לה.

ועכשיו אני רוצה לפנות לחבר-הכנסת גרופר.
הנושא ידוע, במשך הדיון כאן לא התחדש שום דבר. אני פונה אליך, כמו
שפניתי לפני שבוע לחבר-הכנסת כהן-אורגד, ושמתתי שקיבל פנייתי. אני
מבקש לא לנצל את האפשרות של התייעצות סיעתית כשנזממה שאין די חברים
להצבעה. זו חרב פיפיות. זה מעכב ומשבש את עבודת הועדה. בדרך כלל,
זכות זו יכולה להיות תמיד מנוצלת על ידי האופוזיציה כדי להכביד, לעכב,
וזה לגיטימי. אבל בועדה זו יש קונסנסוס, וברוך השם, אנחנו יכולים להגיד
שעבודת הועדה מתנהלת על מי מנוחות ועד עכשיו לא ניצלו כל האפשרויות
שאפשר לנצל כשאין די מצביעים מצד זה או אחר.

לא יהיה זה אסון אם הסעיף הזה לא יאושר. עדיין
תשאר האפשרות שאחד החברים שלא היו בישיבה זו יבקש ררויזיה, והנושא
יגיע להצבעה בישיבה הבאה. אבל אם תעמוד על בקשתך, אצטרך - שלא לשביעות
רצוני - לנהוג לפי המקובל ולדחות את ההצבעה.

פ. גרופר: נכון אמרת שבדרך כלל נוהגים כך, אבל היו הרבה
מקרים שביקשו התייעצות סיעתית ודחו הצבעות.
חבר-הכנסת שלמה אליהו ביקש דחיה אפילו כשהוא לא יכול היה לבוא.

ע. אמוראי: כשמדובר היה בהצעה שלו.

פ. גרופר: אני לא מוותר על בקשתי להתייעצות סיעתית.

ד. רוזולין: לסדר. אני חוזר ואומר, בשבוע שעבר דיברנו על כך
שלא נשתמש במכשיר של התייעצות סיעתית כשהרוב נמצא
במיעוט. אם חבר הכנסת גרופר לא נענה לפניית היושב ראש, אני מודיע
שאנחנו ננצל את הזכות הזאת בכל סעיף ובכל ענין. אני מציע לחבר הכנסת
גרופר לשקול אם לא כדאי בכל זאת להצביע היום, אחרת נגיע בועדה למצב
לזה שיפגע בשר האוצר. אני מציע לך לשקול.

א. רון: אני זוכר שבאחת הישיבות הקודמות היושב ראש אמר
שהתייעצות סיעתית יכול לבקש רק ראש הסיעה. נדמה
לי שראש סיעת הליכוד בועדת הכספים הוא חבר הכנסת קופמן.

היו"ר ש. לורין: נדמה לי שראש הסיעה הוא חבר הכנסת כהן-אורגד, אבל
כשהוא איננו - -

א. רון: קיבלנו הודעה שהנושא עומד על סדר היום. אם חבר
הכנסת גרופר לא קיבל את ההודעה, יש לבדוק מי
אשם בכך שלא קיבל הודעה.

י. רבינוביץ: אדוני היושב ראש, אתה תמיד אומר שהענינים בועדה
מתנהלים בצורה מסודרת. הרשה לי לכפור בכמה דברים.
אמנם אנחנו אנשים תרבותיים ולא צועקים בקולי קולות, אבל לא הכל מתנהל
בצורה מסודרת. מה שקורה עכשיו זה לא בסדר, זה עלול להפוך את הועדה
לגהנום. גם אני רוצה לפנות לחבר הכנסת גרופר. הרי אפשר בישיבה הבאה
לבקש ררויזיה, למה לך להשתמש בנימוק התפל הזה ולהזמין את האופוזיציה
לנקוט אמצעים שאנחנו לא רוצים בהם?

הממשלה עצמה עשתה לדמותה בציבור מה שעשתה
בשבועיים אלה, והאם חשוב איזה רוב יהיה היום בועדה? זו הבעיה החשובה
לממשלה? אתה הודעת שאתה מפטר את הממשלה. תגמור קודם כל את הענין הזה,
בצע מה שהתחייבת בפני הציבור בטלוויזיה, ואתה מדבר על אשקא דריספק.

אינני מקבל שאם לפי הנוהג יכול ראש סיעה לשקול אם לבקש התייעצות סיעתית, הזכות הזאת נתונה לכל אחד מחברי הליכוד או גם חברי המערך. אם ראש הסיעה איננו, לא יתכן שכל חבר בוועדה יוכל לקפוץ ולהגיד: אני רוצה התייעצות סיעתית. צריך להיות סדר מקובל.

פ. גרופר: התחזקתי עוד יותר בדעתי. אני לא מתרגש מדברי האופוזיציה, אני רק שמח לראות עד כמה חברי האופוזיציה עצבנים הבוקר, ועד כמה הם דואגים לליכוד ודואגים לעבודה התקינה של הועדה. אני לא נבהל מאיומים, גם לא מאיומים שישבשו את העבודה. עדיין יש חוק וסדר בכנסת, כמו שיש במדינה.

אני מבקש התייעצות סיעתית. ואל יגידו לי מי מייצג כאן את הליכוד, אל יגידו לי מי יושב ראש סיעת הליכוד בוועדת הכספים. אני מבקש התייעצות סיעתית, לפי הנוהג המקובל, ובלי איומים. אני מצהיר שאני לא נבהל מאיומים של אף אחד.

היו"ר ש. לוריא: רבותי, מכיוון שלא שמענו שום תגובה מצד חברי הליכוד על ההודעה של חבר הכנסת גרופר, שהוא מבקש את ההתייעצות בשם הליכוד, הרי שאין לי אלא לקבל את דבריו שהוא מדבר בשם הליכוד.

אני פניתי לחבר-הכנסת גרופר, והפנייה נרשמה בפרוטוקול וחברי הועדה שמעו את הדברים. אני סבור שזה גורם לשיבוש עבודת הועדה, אבל אם הוא עומד על בקשתו, מבחינה פורמלית אין לי ברירה אלא לתת אפשרות להתייעצות סיעתית, אם כי לדעתי ההשלכות הן לא צויות.

ד. גולומב: מתי רשאית סיעה לבקש התייעצות סיעתית - בתחילת דיון, לפני הצבעה?

היו"ר ש. לוריא: לפני ההצבעה. אין זו תקנה אלא נוהג.

ההצבעה בנושא זה תהיה בישיבה ביום שני הקרוב, כסעיף ראשון בסדר היום, בלי דיון נוסף ובכל מספר משתתפים.

ז. תקציב הסובסידיות - דיון עם שר האוצר

היו"ר ש. לוריא: אני מקדם בברכה את שר האוצר שמחה ארליך.

הנושא לדיון שלנו הוא ביטול הסובסידיות, לפי בקשתו של חבר-הכנסת עדי אמוראי. הנושא הוא לא מה היה או לא היה בממשלה. אם שר האוצר רוצה לדבר בזה, זה ענינו, זה לא נושא לוועדה. מה שמענין את הועדה שלנו הוא הענין גופו, כי יש לו השפעה על התקציב, על הכלכלה. משום כך מעונינת ועדת הכספים לשמוע עד כמה שאפשר על תוכנית מגובשת של האוצר, ואולי עוד יותר אנחנו מעונינים ששר האוצר ישמע דעות חברי הועדה וישקול אם להביא אותן לממשלה. אמנם קיימנו כבר התייעצות אבל לא במסגרת ועדת הכספים. בוועדת הכספים עוד לא היה דיון והועדה לא חוותה דעתה בנושא הסובסידיות.

אדוני שר האוצר, בבקשה.

שר-האוצר ש. ארליך: אני שמח לבוא לוועדה, אבל אני רוצה להציג שאלה. הוגשו שתי הצעות להביע אי-אמון בממשלה, שיבואו לדיון בכנסת ביום שני הקרוב, ואין תקדים לכך שועדה דנה בעניין שהוא נושא להצעת אי-אמון. אינני פורמליסט, ואשמח מאד לשוחח עם חברי הועדה. אני רק מצביע על הבעיה ומבקש שזה לא יהיה משהו אנטי-קונסטיטוציוני, אלא תהיה שיחה חופשית.

היו"ר ש. לוריא: אני שמח ששר האוצר איננו פורמליסט. אני לא חושב ששיחה חופשית והתייעצות זה מעשה אנטי-קונסטיטוציוני. נעלול להוות תקדים. אני מציע שנקיים את הברור ברוח זאת.

פ. גרופר: לסדר. תהיה שיחה חופשית, אבל מי שירצה יוכל לנצל את דבריו של השר כאן גם בהצעת אי האמון. אתה עלול היום לתת עוד חומר לאותן הצעות אי-אמון. אני במקומך, אדוני השר, לא הייתי הולך גם לשיחה חופשית.

א. רון: חסר חומר?

שר-האוצר פ. גרופר: אני מודה לחברי הטוב חבר-הכנסת גרופר. אף כי אנחנו חברים במפלגה אחת, אנחנו גם ידידים. אני מוכן להסתכן, ואומר ששיחה חופשית מצידו לא תהיה חופשית לחלוטין. אני מוכן אפילו להסתכן ולהגיד מראש מי יצביע בעד הצעת אי האמון ומי יצביע נגדה...

היו"ר ש. לוריא: ההצעה של חבר הכנסת גרופר לא היתה הצעה לסדר היום, היא היתה יותר בגדר עצה.

לאחר דברי ההקדמה והבירור, אדוני השר, בבקשה.

שר-האוצר ש. ארליך: ישיבת הממשלה נופחה במימדים בלתי-פרופורציונליים. אין לי טענה, אני רק קובע עובדה. אין זה מקרה ראשון שהממשלה מתכנסת לישיבה שלא מן המניין, וכך נהגו כל הממשלות. אבל כאשר רוצים להטפל לעניין, נטפלים. הישיבה זומנה ליום שלישי בשעה שבע בערב. ראש הממשלה אמר ביום ראשון שבקרב יזמן ישיבה, עוד לפני הישיבה הרגילה של הממשלה. אני לא יודע למה הציגו את כל העניין כאילו הוא אפוף מסתורין.

ועכשיו לעניין הסובסידיות. כזכור, סעיף הסובסידיות בתקציב הוא 9 מיליארד לירות, מזה קרוב ל-6 מיליארד למוצרי מזון. לפי אומדן גס, כבר ניצלנו 3.5 - 4 מיליארד לירות, ולא היה ספק שלא נעמוד בתקציב זה. משום כך החליטה הממשלה עוד ב-9 בפברואר שהסכום המופיע בתקציב הסובסידיות הוא נומינלי וקבוע, ובכל עת שיהיו שינויים במחירים - המחירים יותאמו על חשבוננו של הצרכן. התאמנו את המחירים ב-18 במרץ, על פי החלטת הממשלה ב-9 בפברואר, וזה היה הבסיס לקביעת מחירי מוצרי היסוד.

לפני כחודש, בהעדרי משיבת הממשלה בגלל נסיעה קצרה לחו"ל, החליטה הממשלה להקפיא את המחירים, ולדון בדבר כשיחזור שר האוצר מחו"ל. אם שובי החליטה הממשלה להטיל על שר האוצר להביא את מדיניות הסובסידיות לפני הממשלה. מכאן ישיבת הממשלה ביום שלישי.

20.7.79

ש. ארליך

בשנה האחרונה הלכנו בשרך של צמצום מספר המוצרים המסובסדים. ביטלנו את הסבסוד של אורז וביצים. נשארו 5 מוצרים מסובסדים לעומת 14 לפני 3 - 4 שנים. היום יש 4 מוצרים מסובסדים, שהם מוצרים מאוד בסיסיים: לחם, שמן ומרגרינה, חלב ומוצרים, עוף קפוא. וכן תחבורה ציבורית, שאין ויכוח שהסובסידיה לתחבורה הציבורית מגיעה ישר לצרכן, ואני אפילו אומר שגם בעלי הון הנוסעים בתחבורה הציבורית ראויים לסובסידיה.

בעקבות ההתייקרות, ראינו שלא נוכל להדביק את הצרכים והיתה אפילו הצעה לבטל את כל הסובסידיות ומיד לתת פיצוי לכל השכבות הזקוקות לכך, במקום שנבזבז הון תועפות לסובסידיות שמהן נהנות לא רק השכבות הזקוקות אלא גם אלה שאנחנו לא חייבים לעזור להם.

הממשלה קיבלה שלוש החלטות. החלטה אחת היא לבטל את ההקפאה, להחזיר את הסמכויות לוועדות השרים. ועדת השרים לענייני דלק קיבלה שוב את הסמכות לקבוע מחירי הדלק על פי הצרכים. לוועדת השרים לענייני סובסידיות הוחזרה הסמכות לקבוע מחירים. הוטל על שר התמ"ת שיתאם מחירי הבשר הקפוא המיובא על פי מחירי העלות. אלה הן ההחלטות שהממשלה החליטה.

הממשלה יכולה היתה ללכת להיכף רחב יותר או מצומצם יותר. היא בחרה בדרך מוגבלת. עובדה היא שלמחרת ההחלטה שר התמ"ת קבע מחירי עלות לבשר קפוא, וועדת השרים לענייני דלק קבעה מחיר דלק לפי המחיר שאנחנו היום משלמים בחו"ל עבור דלק.

כל הגל העכור וכל ההתנפלות הטוטאלית על הממשלה לא היתה להם הצדקה. יש גורמים עוינים לממשלה, ואינני בא בטענות אליהם, והם גרמו לבהלת אגירה של קרבנות שוא. גורמים אלה נושאים באחריות לפאניקה ולקרבנות השווא, כי אין כל כוונה בשבועות הקרובים לשנות מחירים של מוצרי יסוד.

גם לאופוזיציה יש גבול ויש מידה של אחריות, שלא אני קובע אותה. לקראת הדיון ביום שני, אני פונה בהצעה בינתיים להמשיך באותה מדיניות שהממשלה החליטה עליה, עד שהועדות למיניהם, בחוקף המציאות, יחליטו אחרת.

היו"ר ש. לוריאן: אני פותח את הדיון. הדיון הזה הוא קצת שונה מכל הדיונים, אנחנו מקיימים כאן שיחה והתייעצות בנושא שנוגע לציבור כולו. אינני חושב שהדעות כאן נחלקות לפי אופוזיציה וקואליציה. לכל אחד דעה משלו, ולעפמים שתי דעות לאותו איש, או שהדעות משתנות. לכן אנחנו צריכים לקיים התייעצות, להביע דעותינו. אין זה נושא לסכום והצבעה. ההחלטה היא בידי הממשלה, והממשלה בלבד. אבל חשבנו לנכון לקבל אינפורמציה, וחשבנו לנכון ששר האוצר ישמע גם דעותיהם של חברי הועדה וישקול אותם כאשר הדברים יבואו להכרעה בגוף שצריך להכריע.

ע. אמוראי: אני רוצה להזכיר כי ההצעה שלי לסדר היום היתה לזמן את סגן שר האוצר ולשאול בדבר המניעים להשעייתו את עצמו מתפקידו בהקשר של ענין הסובסידיות. יושב ראש הועדה אמר לי שיזמין את שר האוצר, שהוא הכתובת, והוא יגיד מה שיגיד.

בהזדמנות זו רצוני לשאול את שר האוצר אם על סגן שר האוצר חל הסדר הטוב שחל על כל עובד מדינה, שאם הוא מושעה מתפקידו משלמים לו רק חצי המשכורת.

ועתה לעצם העניין. אני מקבל את ההגנה שכאשר חוסכים לירה בתקציב הסובסידיות, בחשבון סופי החסכון הוא רק חצי לירה, לאחר כל ההשפעות המשוקללות.

אני רוצה להסביר לחברי הועדה עקרון נוסף. בארץ מערכת התמיכות והפיצויים הישירים בכסף בנויה לפי סל התייקרות שהוא סל ממוצע וכולל את כל שכבות הציבור. גם אם הפיצוי על התייקרות הוא 100%, הרי אם מדובר במשפחת קשישים - ויש בארץ 200 אלף קשישים שמקבלים רק 1800 לירות פלות קיצבה סוציאלית - אינני יודע אם יקבלו פיצוי מלא על התייקרות אפילו אם יקבלו לא 70% מההתייקרות ולא 100% אלא פי שלושה או ארבעה, כי הם צורכים בעיקר אותם מוצרים שמתייקרים. מי שיש לו הכנסה של 3000 לירות, צורך כמעט רק את מוצרי היסוד.

בעצם קיבלה הממשלה בהחלטתה את עמדת המערך וההסתדרות בעניין הסובסידיות. זאת הראה לי חבר-הכנסת רון לפני כמה ימים. שר האוצר הזכיר את החלטת ההקפאה וההחלטה שהיתה צריכה להיות. למה לא הזכרתם שקיבלתם את המלצות הרשות לתכנון כלכלי, שבעמוד 13 בהן מדובר במפורש על ביטול הדרגתי של הסובסידיות עד שנת 1983, ובסופו של דבר הסובסידיות יהיו 30% - 50% ממחיר המוצר ויתפרשו על כמה מוצרים נוספים, כגון תפוחי אדמה. זו היתה החלטת הממשלה לפני חודשיים, כשהחליטה על תוכנית החומש.

שר האוצר ש. ארליך: זאת לא החלטת ממשלה.

ע. אמוראי: זאת היתה תוכנית שתמכת בה, הבאת אותה לממשלה, לא הסתייגת ממנה. הרשות לתכנון כלכלי הציגה תוכנית טובה, הצגתם אותה בוועדה והיא קיבלה אותה. בא ראש הממשלה ועשה דבר בלתי אחראי - ואני רואה בראש הממשלה את האשם בכל מה שקרה - מתוך חוסר הבנה מוחלט בא ראש הממשלה ואמר: לא משחקים. כמו שמישהו אחר אמר "אינפלציה, אינפלציה, צאי", כאילו זה דיבוק שאפשר לגרש אותו, בזבז 9 מיליון לירות מכספי הציבור והכניס אותם לקופה של ז'ורביץ. ראש הממשלה הכניס אותנו לצרה צרורה, לא מגשימים את התכנית של הרשות לתכנון כלכלי אלא שוברים את הכלים.

אם אתה רוצה בעוד שנה להגיע ליעד, שבאמצע 1980 הסובסידיה לצרכן לא תהיה יותר מ-30% מהמחיר לצרכן, והאינפלציה תהיה רק 60% - כמו ששר האוצר מזהיר ואולי גם מאמין, אני לא מאמין - היום האינפלציה היא 80%, אם אתה רוצה להגיע ליעד זה צריך במשך שנה להכפיל מחירי המוצרים. אם תכפיל במשך השנה את מחירי המוצרים, והאינפלציה לא תחרוג מ-60%, הסובסידיות יעמדו בעוד שנה ב-30% מהמחיר. כדי לא להכפיל את מחירי המוצרים, הוציעה הרשות לתכנון כלכלי לעשות זאת הדרגתית במשך 4 - 5 שנים. כך אפשר להתגבר על הבעיה של תמריץ לבזבז ויחד עם זאת להוריד בהדרגה את הסובסידיות עד 30%. גם אז לא הולכים בשיטה של זבנג וגמרנו, כי תהיה התייקרות, ישנה כל הזמן, וגם אם נבטל את כל סעיף הסובסידיות צריך יהיה כל הזמן להוסיף כסף. לא גומרים את העניין הזה, בסעיף הזה צריך להיות כסף.

אני תומך בתוכנית של הרשות לתכנון כלכלי. אני חושב שזו התוכנית היחידה שלא שופכת את החינוק ביחד עם המים, וגם מנסה להקל על מצוקת התקציב. אני מציע לכם לחזור לתוכנית זאת. אנחנו נתמוך בזה: אחוז קבוע של סובסידיה, על מספר גדול יותר של מוצרים. אדוני השר, כולנו נתמוך בזה.

אני רוצה להגיד משהו על מה שהתרחש השבוע. אדוני השר, אתה העמדת את פרופ. ברגלס ועוזרים אחרים במצב בלתי אפשרי, שאם יש להם קצת אינטגריטי - הם נאלצים להתפטר. אם הטעו אותך, הם צריכים לשאת באחריות. מדוע ילך שר האוצר להודיע לראש הממשלה על התפטרות, וראש הממשלה יגיד שגם הוא יתפטר, והממשלה תתגלה כחסרת אונים, ממשלה שלא מסוגלת לקבל החלטה? אם הם אחראיים, הם צריכים להתפטר. אבל אם הם לא הטעו ורק העלילו עליהם עלילה, בוודאי שהם צריכים להתפטר.

שר-האוצר ש. ארליך: אתה מצטט מה שאני אמרתי?

ע. אמוראי: אמרת שלא היו לך נתונים על אחוזי ההתייקרות כאלה שהיו לך כשנכנסת לישיבת הממשלה.

שר-האוצר ש. ארליך: זה לא מדויק.

ע. אמוראי: צפיתי בטלוויזיה.

היו"ר ש. לורין: החלק הזה בוודאי לא שייך לוועדת הכספים.

ע. אמוראי: השר בתחילת דבריו לא דיבר על בעית הסובסידיות אלא על מה שקרה השבוע, ולכן גם אני דיברתי על זה.

שר-האוצר ש. ארליך: בהסכמתו של פרופסור איתן ברגלס, ולא אקרא כאן את הפתק שכתב לי, אני רוצה להגיד שקיבלתי רשימה מפורטת של מחירים, הקודמים והחדשים, רבע שעה לפני תחילת הישיבה. לא אמרתי יותר מזה. פשוט לא הספיקו להדפיס לפני כן. לא האשמתי בזה איש.

ע. אמוראי: הצעת הצעה לממשלה ונהלת משא ומתן עם שרים בלי לדעת את הנתונים? זה דבר חמור מאוד. עד עכשיו חשבתי שאתה פחות אחראי למאורע שהיה, עכשיו לקחת עליך את כל ההצעה כי אמרת שאת כל ההצעה התמורה והדרקונית הכנת כל הזמן בלי לדעת את הנתונים. אמרת שעד רבע שעה לפני פתיחת הישיבה לא היתה בידיך ההצעה.

שר-האוצר ש. ארליך: מודפסת.

ע. אמוראי: השאלה היא אם ידעת או לא ידעת.

שר-האוצר ש. ארליך: לא התכוונתי לתוכן.

ע. אמוראי: מה זה חשוב אם היתה לך רשימה בכתב יד או בדפוס?

היו"ר ש. לורין: רבותי, אני מציע לנואמים לעסוק בעניין ולא בספייכים.

ע. אמוראי: זה העניין.

היו"ר ש. לורין: זה העניין להצעת אי-אמון, זה עניין לצד הפוליטי. העניין שלנו כאן הוא לברר כל האפשרויות והאלטרנטיבות לביטול הסובסידיות.

ע. אמוראי: אני מוחה נגד התערבות היושב ראש. אני הולך בעקבות דברי הפתיחה של השר. שר האוצר לא דיבר על השפעת הסובסידיות על סעיפי התקציב. השר דיבר על מה שקרה השבוע.

כאן יושבים אנשים פוליטיים והם יכולים להתייחס לכל דבר, גם לפרקטיקה, גם לדרך, גם לנוהל.

י. רבינוביץ:

היו ר. ש. לורינץ: לא הפסקתי את חבר הכנסת אמוראי. אנחנו יודעים שאם חברים רוצים להרחיב את הדיבור, הם יכולים לעשות זאת. הערתי את אשר הערתי כי זמננו מוגבל, אנחנו רוצים לסיים את הדיון בשעה שתיים עשרה ולשמוע גם תשובה של שר האוצר. לכן אני מבקש עד כמה שאפשר לא להתייחס לחלק הפוליטי אלא לחלק המעשי. אפשר לקבל עצתי ואפשר לא לקבלה.

ע. אמוראי: אני מצטער בצערו של שר האוצר. אני יודע שאת כל הבלבול ואי הבהירות הכנים ראש הממשלה ולא שר האוצר, כשהחליט ראש הממשלה על הקפאה. אבל שר האוצר אמר כל שכל המהומה היתה מפני שהיה לו קשה לזכור, או לקרוא בכתב יד, והנתונים המודפסים הוגשו לו רק רבע שעה לפני הישיבה. אני לא מבין למה אתה עושה את זה לעצמך.

מ. אלגרבל: אני רוצה להפריד בין התוכן ובין הצורה של החלטת הממשלה בישיבתה ביום שלישי. על הצורה לא כאן המקום לדבר. אני חושב שאפשר היה למנוע מה שהיה אילו המשיכו במדיניות הכוללת שהותוותה במשך שנתיים, אילו עמדו באופן עקבי ואמין בשתי החלטות של הממשלה: לשמור באופן נומינלי על סך הכל התקציב לסובסידיות, לייקר באופן הדרגתי את המוצרים המסובסדים, ולמצוא דרך נאותה לפיצוי שכבות חלשות. אני לא חסיד של סובסידיות, אבל אני נגד שיטה של "זבנג וגמרנו" שהיתה מביאה אסון על החברה בישראל.

לגבי התוכן של החלטת הממשלה, אני חושב שהממשלה פעלה באחריות ציבורית ודחתה הצעה שהיתה בלתי-אחראית: הצעה לבטל כליל את הסובסידיות ביום אחד, לייקר את הלחם ל-6.5 לירות, את השמן ל-30 לירות לבקבוק, את החלב ל-12 לירות לליטר. זה היה גורם ממש פאניקה בציבור, מה גם שהכלים לפיצוי לא היו מוכנים ולא היו מספיקים. לכן אני רואה גילוי של אחריות ציבורית בהחלטת הממשלה ביום שלישי בערב לדחות על הסף הצעה לבטל בן לילה את הסובסידיות.

ביום שני אצביע בלב שקט ואביע אמון בממשלה. בכל מקרה היתה מוגשת הצעת אי אמון, גם אילו היתה הממשלה מחליטה לבטל כליל את הסובסידיות היתה הצעת אי אמון מאגף אחר של האופוזיציה, מסיעת של "י."

על פי העתונות, ראש הממשלה שאל בישיבת הממשלה: אם כך יעלו המחירים, מה תעשה משפחה שבה 8 נפשות? והוא צדק. אם שר האוצר אומר שנוכת שכר לחם צריכה לעלות 6.5 לירות, ועדיין אף אגורה לא היתה מגיעה לפיצוי המשפחה, והוא נבהל מזה, - אני חושב שזה גילוי של אחריות ציבורית.

ע. הדר: מדוע נבהל רק בשבע בערב?

מ. אלגרבל: אני מבדיל בין הצורה והתוכן. אשר לתוכן ההחלטה, שמחתי לשמוע שהממשלה לא הלכה בדרך הרפתקנית. צדק חבר הכנסת אמוראי, גם אני בעד פיזור צמצום הסובסידיות על פני שנתיים או שלוש. יכול להיות שצריך לעשות קפיצה ראשונה ולייקר את המחירים ב-25%, לחם יעלה מ-2.5 ל-3.25 לירות. אני חושב שזו היתה הדרך שהממשלה היתה צריכה להחליט עליה ביום שלישי - לא הקפאה טוטאלית ולא ביטול טוטאלי של סובסידיות. מדי תקופה אפשר היה לייקר את המוצרים, בהדרגה, כדי לשמור על איזון חברתי כלכלי. אין כלכלה ללא חברה. אין כלכלי בלי להתחשב באדם העובד, במשפחה, בקשיש.

אשר לצורה, לא זה המקום לדבר על כך.

כחבר ועדת הכספים אני מודע לבעית מימון הגרעון בתקציב עקב הסובסידיות. יש רק דבר אחד: ספיגה משכבות מבוססות שמקבלות הטבה מהממשלה בגין הסובסידיות. במקום לבטל סובסידיות ולפצות את השכבות החלשות, אני מציע לשמור על שעור מסוים של סובסידיות ולשאוב מהשכבות המבוססות את מה שהן מקבלות בסובסידיות. יש לכך הרבה טכניקות. אני מציע לאוצר לספוג 500 - 1000 לירות לחודש ממשפחה מבוססת. אפשר לספוג במס נסיעות ועוד. יש הרבה דרכים לפצות את הנצרך, ויש הרבה דרכים לשאוב מהשכבות המבוססות מה שהן לוקחות מהמדינה שלא בדין.

נ. פדר: מיסים?

מ. אלגרבל: בהחלט.

א. מלמד: מס סובסידיות...

ע. הדר: אי אפשר להתעלם ששיבת הממשלה ביום שלישי בערב יצרה ציפיות. אתם במו ידיכם יצרתם אותן ציפיות. ואם כבר היתה ישיבה כמו שהיתה, אפשר היה לסכם אותה על דרך החיוב, ולא שיופיע מזכיר הממשלה כפי שהופיע. מדוע להופיע כשוטה כאשר הקהל כל כך מתוח? אפשר היה להגיד: הוחלט לייקר את הדלק, הוחלט לייקר את הבשר.

כלכלה איננה רק מספרים, היא קשורה גם בפסיכולוגיה. אחזה בכם דברת בלתי פוסקת. למה להגיד: אנחנו מעלים מחיר הדלק וצפויה עוד העלאה. במו ידיכם אתם מתדלקים את מתיחות הציבור. צריך פחות לדבר, פחות להתראיין.

אנחנו עלולים לעמוד במצב כלכלי קשה מאד תוך מספר שנים, ודומני שהציבור אינו חש זאת, אנחנו איננו חשים זאת. צריך להוריד את הצריכה הפרטית והציבורית, ויצעקו כל היהודים ככל שיצעקו. צריך לפעול בכמה מישורים, ואחד מהם הוא צמצום הסובסידיות. אין ברירה אלא לצמצם את הסובסידיות. אנחנו לא יכולים להגיע לסבסוד ב-20 מיליארד לירות. הטענות הסוציאליות לא מדברות אל לבי, נאחזים בהן החזקים והם מדברים בשם שכבות מצוקה. זו צביעות.

השאלה היא בכמה אפשר לייקר ושהציבור יוכל לעמוד בזה, מבחינה פסיכולוגית. אם מציעים ביום אחד לקצץ 10 מיליארד לירות בסובסידיות, הציבור לא יעמוד בזה. צריך להוריד באופן הדרגתי, עד שהסובסידיה תהיה כ-20% - 30% ממחיר המוצר. אין ויכוח על כך שהסובסידיה לא יכולה להיות 120%. מדוע צריך לסבסד ציבור שלא יודע מה לעשות בכסף?

צריך גם להטיל מיסים עקיפים, אם על נסיעות לחו"ל, מקררים מעבר לגודל מסוים, מוצרי מותרות אחרים. הליברליזציה שהנהגתם לא היתה במקומה.

אם לא ייעשה צעד נמרץ וברור, ולא הודעה מתנצלת, נשלם תשלום יקר כעבור מספר חודשים.

אנחנו לא מקיימים היום דיון כלכלי. היום מקיימים דיון על הסובסידיות ומשמעות הדברים שקרו בימים האחרונים. מה שאותי מטריד זה הרגשת חוסר האונים וחוסר המנהיגות. העם היה מוכן ללכת למאמץ אילו היו באים אליו לא בהתנצלות.

אדוני השר, רבע שעה לפני הישיבה נודע לך בכמה יתייקרו מוצרים עם ביטול הסובסידיות? הרי חצי שנה עוסקים כבר בנושא זה, כל חקלאי יודע זאת, קיימנו על זה עשרות דיונים. רבע שעה לפני הישיבה התברר שזאת תהיה ההתייקרות? זה יוצר אי אמון. אם לא תתחילו לדבר בעברית ברורה ולא מגומגמת, לא תהיה תקנה.

ד. גולומב: מצבה של מדינת ישראל הוא כזה - עקב הגרעון ההולך וגדל במאזן התשלומים, אינפלציה הולכת וגדלה 70%, 80%, 90% - שבעוד שנה או שנתיים אנחנו עלולים להגיע לשבר אמיתי, תלוי בסבסוד שנקבל מארצות הברית. ואנחנו עוסקים בקרובלים, מדברים וחושבים שבזה יוצאים ידי חובה. אם משווים מה שהממשלה עושה, ולא רק השבוע אלא בחודשיים האחרונים, בארבעת החודשים האחרונים, עם מה שהיא עצמה חושבת על המצב, או הרשות לתכנון כלכלי, אגף התקציבים או כל גורם ממשלתי, הרי אי אפשר בכלל להבין את הדבר. לכן מה שאמר כאן שר האוצר, שלא קיבל נתונים מפורטים, זה חסר כל פרופורציה. אם השר אומר שרק רבע שעה לפני הישיבה קרא את הרשימה המלאה, אף אחד לא יוכל להבין את זה כסיבה להתלטת הממשלה. הסיבה האמיתית היא די רעה, אבל את זה הסיבה האמיתית הרי זה ממש דוקר את העיניים.

אני חושב שהממשלה הזאת היא ממשלה רעה, ואני רוצה שתיפול. אבל יש גרעין של ראייה לאומית. אתה אומר שהממשלה החליטה להמשיך בדיניות הקיימת, זו של פברואר, זו שלא קוימה, שובשה, זו שכל השרים מכריזים שלא תקוים.

שר האוצר ש. ארליך: הוגשה הצעת אי אמון. אמרתי שאני לא אהיה פורמליסט ואני מוכן לקיים שיחה. למה אתה מציג לי שאלה כזאת? לא אוכל להשיב.

ד. גולומב: זאת שאלה שעליה לא שמענו תשובה. שר האוצר אמר שבמשך 4 חודשי תקציב הוצאו 3.5 - 4 מיליארד לירות, וכך אמר שבשבועות הקרובים לא יעלו המחירים. כלומר, התקציב יתנפח בעוד 2 מיליארד לירות.

שר-האוצר ש. ארליך: זאת לא אמרתי.

ד. גולומב: על דעת הועדה, על כל אגפיה, נדמה לי שאני יכול לומר שהממשלה עצמה גורמת להתייקרות בשעור 80% - 90%, וזה ישפיע על מאזן התשלומים.

לפני שנה, כשאמרנו שתהיה הרעה ניכרת במאזן התשלומים, תשובת הממשלה היתה יציבות. לא רק השנה יהיה גרעון של קרוב למיליארד דולר, כבר עכשיו צפוי גרעון של 750 מיליון דולר לשנה הבאה.

היו"ר ש. לוריא: רשומים לרשות הדיבור 7 - 8 חברים, ולא יתכן שנתפזר בלי לשמוע תשובת שר האוצר. אני מבקש שכל אחד יצמצם דבריו למסגרת של שלושה רגעים.

ד. רוזוליו: אני רואה חובה לעצמי להעיר הערה פוליטית. אולי שלא כמו רבים אחרים, אני חושב ששר האוצר אינו אשם במה שקרה. תמכתי בהצעה להביע אי אמון בממשלה משום שאני חושב שאי אפשר לנהל ממשלה ולהיות שר אוצר בממשלה שמתנהגת כקונפדרציה של שרים. לכן יש לנו עניין לא אם שר האוצר אלא עם הממשלה, אם כי אני מוכרח להודות שהסיפור בטלוויזיה על הנתונים איננו נותן לי מנוח.

כשמדברים על סובסידיות ועל מדיניות כוללת צריך אזכור שני דברים. הראשון, שבמצב שאנחנו נמצאים בו ובמבנה המשק שלנו, הסובסידיה היא גם כלי תכנון. לכן אסור לבטל אותה לחלוטין. אני לא יודע לאן נגיע אם נהרוס את כלי התכנון הזה, גם אם יהיה פיצוי לשכבות החלשות. לכן דיברנו תמיד על מרכיב מסוים של סובסידיה במחיר מוצרים מסוימים. זאת היתה גם הגישה בתוכנית רזין, שהוצגה בוועדת הכספים והתקבלה על ידה. שר האוצר ציין אז שהיתה שיחה טובה, והתכנית התקבלה. בהבדל כללי צריך להיות מרכיב הסובסידיה 25%-30% בתור כלי תכנון, בצד ההיבטים הסוציאליים של הסובסידיות. וזאת צריך לזכור.

צריך גם לזכור שבמדינה כשלנו, שבה תקציב המדינה הוא 88% מהתל"ג, שבה יותר ממיליון עובדים מאורגנים בהסתדרות אחת, והיצרנים מאורגנים בעיקר בחמישה ארגונים, כל מדיניות מדיניות כלכלית מחייבת הסדר פוליטי שיקבע סדר עדיפויות לאומי וצעדים כלכליים. תוכנית שתבנה על אוטוטמיות של הליכים מוניטריים, כללי משחק וכו', נדונה לכשלון. בשנתיים אלה הצטברו כל כך הרבה דוגמאות, שצריך להביא אותן בחשבון. יכול להיות שזו ממשלה שלא יכולה לעשות הסדר פוליטי כזה, ומה יש מסקנות. אבל אם משהו מאמין שיקחו עוד שלושה פרופסורים שימציאו צעדים מתוחכמים שיניעו את הגלגלים, הרי הגלגלים לא יונעו בלי שיהיה במשק הסדר פוליטי.

הממשלה צריכה לשפר את התפקוד שלה. הפאשלות שעושה הממשלה הן מדאיגות.

אני פונה לשר האוצר בשתי בקשות. ראשונה, כל מדיניות בתחום הסובסידיות צריכה להביא בחשבון גם את ההיבט הסוציאלי וגם את ההיבט של התכנון. שנית, אי אפשר לפעול בלי לעשות הסדרים פוליטיים. אם הממשלה לא תפעל מתוך הרמוניה עם הגורמים השונים, אי אפשר יהיה להתקדם.

היינו מקבלים אחת לשלושה חודשים חוברת על המצב במשק שהכין היועץ הכלכלי לשר האוצר מר דברת. חוברת זו היתה שונה מהחוברת של בנק ישראל, שעל פי רוב השתמשנו בה, אבל היא היתה נחונת והשקפת האוצר על המצב הכלכלי. אני פונה לשר האוצר בשאלה למה הופסקה הפצת החוברת הזאת לחברי ועדת הכספים, ובבקשה שנתחזר לקבל את החוברת.

שר-האוצר ש. ארליך: לא ידוע לי שהופסקה הפצת החוברת. לא היתה לזה כל סיבה. אין סיבה שלא תקבלו את החוברת, ואבקש את מזכיר הוועדה לפנות בעניין זה למר דברת.

מ. סבידור: יש לי הרגל רע: אני קורא תוכניות, עוקב אחריהן וגם זוכר אותן. לפני המסמך מפברואר 1979, מסמך שאימצנו אותו והיה לי גם הכבוד להגן עליו במליאת הכנסת. במסמך זה - אמצעי מדיניות כלכלית לבלימת האינפלציה - בעמוד 1 כתוב שהחל מאפריל 1979 יוקפאו סכומי התמיכות הנומינליים, והמחירים המקסימליים של מצרכי יסוד ייקבעו לפי השינויים בעלויות תשומות הייצור, בתאום בין השרים. היו החלטות של הממשלה - -

שר-האוצר ש. ארליך: הממשלה הסכימה אותן לפני חודש ימים.

מ. סבידור: על ידי הכרזה של ראש הממשלה.

שר-האוצר ש. ארליך: על פי החלטה שקדמה להכרזה. על פי החוכמה, סכומי התמיכות צריכים היו להשאיר קבועים, ונקבע שאחת לשלושה חודשים יתאמו השרים את המחירים. בסוף יוני צריך היה לעשות את ההתאמה, ואז היתה הקפאה.

מ. סבידור: אני טוען שרוב ההחלטות ורוב הסכומים שבמסמך הזה לא בוצעו. אני אומר את זאת מתוך דאגה, ולא כדי לנגח או כדי לבקר. מזמן לזמן אני קורא במסמך הזה, ואני רואה שום דבר לא זה.

אני מודאג מעבודת המטה של הממשלה, כפי שהצטיירה מהסיפור ששר האוצר סיפר וכפי שמתארים אחרים. מי שלמד מינהל ועבודת מטה יודע שצריך להכין תוכנית עם ניירות עבודה, כדי שיהיו כמה אופציות, שתי אלטרנטיבות וההשפעות שלהן בתחומים השונים. צריך להביא לממשלה כמה אלטרנטיבות, כדי שתוכל להחליט אם לבטל כל הסובסידיות, חלקן, או בכלל לא לבטל. את ניירות העבודה צריך להגיש לשרים לפני ישיבת

הממשלה, כדי שיוכלו לעכל את הדברים. אני מודאג מצורת העבודה, ניתוח הבעיות ותהליך קבלת ההחלטות, ולא רק בענייני האוצר.

חוסר על העם הזה. העם הזה ציפה ביום שלישי להחלטה גורלית, יצרו מסביב לישיבת הממשלה אוירה של חריצת דין. מה יצא מכל הדבר הזה? כרסום באמינות הממשלה, אי אמון ביכולתה לקבל החלטות; פאניקה ותסיסה בציבור, שבכמה מקומות הגיעה עד אלימות; העשרת ספקולנטים. עוד לא הספיקו להעלות מחיר הדלק ב-40%, וכבר מודיעים שבקרוב תהיה עוד העלאה. זה יוצר אוירה של התייקרויות. מי עושה דבר כזה?

כל החלטה של הממשלה, כפי שאמר זאת היושב ראש, היתה מקבלת אצלנו תמיכה מלאה וגיבוי. אבל מה שהיה יצר בציבור הרגשה של אבדן דרך, חוסר כושר לקבל החלטות. אי אפשר על דבר כזה לעבור לסדר היום.

לעצם העניין, אני בעד ביטול סובסידיות בבת אחת, כי הממשלה לא תוכל לחזור ולעמוד בלחצים ולוביס. בפעם אחת מוכרחים לעשות את הניתוח. אני סבור שמוטב סוף עם פחד מאשר פחד בלי סוף. מצד שני, מוכרחים לקחת בחשבון את הרגלי הצריכה, ובמיוחד של העשירונים התחתונים. צריך לאפשר להם לקנות את המצרכים לפי הרגליהם.

בעבודת התכנון צריך היה להגיד איך יתנו פיצוי מלא לשכבות החלשות, ולא איכפת לי אם יקבלו אלה גם קצת למעלה מזה, ומאחור יקחו קצת יותר.

אני ממליץ לפני השר לעשות את הניתוח מהר, כי לממשלה זאת יש כל כך הרבה בעיות בקבלת החלטות שמוטב פעם אחת לחתוך ולא לעמוד מדי פעם בפני בעיה.

ש. אליהו: אני מבקש מהשר, לפני שיגבש מדיניות סופית, להתייחס להמלצות בנושא שוק ההון, כדי לא לאפשר ספקולציות. היו היום בעתונים סימנים מאוד מדאיגים. מדברים כבר על כך שהממשלה תתזרים מהכנסות מאגרות חוב לא 32 מיליארד לירות אלא הרבה יותר.

עד שהממשלה תחליט מה היא עושה, צריך להפסיק למכור אגרות חוב. אם יש ציפיות שהאינדקס יעלה, לא צריך לאפשר לבעלי הכסף לעשות ספקולציות.

ע. אמוראי: החום עולה, צריך לשבור את המדחום...

מ. אלגרבל: יתעשרו בעלי האגרות הקודמות, שמחיריהן יעלו.

ש. אליהו: לא יהיו להם קונים.

אני בעד ביטול הדרגתי של סובסידיות, אבל צריך למצוא מכניסם לפיצוי המפרנס הזכאי. אני מציע לבטל גם חינוך תיכון חינוך לכל ולתת אותו חינוך רק למפרנס הזכאי.

נ. פדר:

הויכוח על הסובסידיות הוא ישן נושן. בעצם זה ויכוח על הקצאת משאבים לסתימת פערים סוציאליים. אם כי אין זה המכשיר היחיד לסתימת פערים סוציאליים, אבל זה מכשיר די חשוב. איש איננו חושב שזה מכשיר אידיאלי, אבל בהעדר מכשיר יותר טוב לא צריך לבטל את המכשיר הזה, כי לפי שעה הוא משרת אותנו די יפה. המכשיר הזה פועל נגד האינפלציה, במידה מסוימת, הוא משמש גם כלי תכנון.

צריך לצמצם באופן הדרגתי את שעורי הסבסוד, אבל ביחד עם זה אני מציע להרחיב את סל המוצרים שיחול עליהם סבסוד. יהיה זה שגאון לבטל היום במשק שלנו את המכשיר הזה.

מה שהוכח הפעם, ולא רק הפעם, הוא שאי אפשר לעשות צעד דרסטי בתחום הכלכלה ללא הידברות עם כל הגורמים במשק. מי שרוצה להתעלם מגורם חשוב כמו ההסתדרות או המעסיקים, עלול להכשל. אין מנוס מהכשלון, כי תמיד יתקבל בהתנגדות שתתבטא לא רק בדיבורים אלא גם במעשים. אנחנו יודעים שלארגונים אלה יש כח והם יכולים להיות מחסום ויכולים לעשות דברים שאפילו השר הנוקשה וההחלטי ביותר לא יוכל לעמוד בפניהם. צריך היה להבין דבר זה.

מדברים על מערכת פיצויים, ויש מושג חדש של פרנס-זכאי, שהוא עדיין מעורפל. אני חושב שצריך להכין את הדברים בצורה יותר הגיונית ויעילה. קודם כל צריך לדבר על חוק שכר מינימום. לאחר שמחוקקים חוק שכר מינימום, לאחר שמעדכנים מדרגות המס, לאחר שמעלים תוספת היוקר עד 100% מההתייכרות, אפשר ללכת לדרכים נוספות. למה לקפח את העבודה לעומת ההון ולא לתת פיצוי של 100% על ההתייכרות. האם אפשר להעלות על הדעת שאלה שנותרים כוחם ועמלם לא יתנגדו? הם לא יעברו בשקט על דברים כאלה. צריך קודם כל לבנות תשתית לפיצוי - שכר מינימום, עידכון מדרגות המס, תוספת יוקר מלאה - ואז אפשר גם לדבר על צמצום סובסידיות. לפני זה הדבר נדון לכשלון.

פ. גרופר:

בוודאי כולנו חושבים שטוב היה אלמלא התקיימה בכלל ישיבת הממשלה ביום שלישי בערב, ולא קמה הסערה בציבור. אולי זו הייתה השגיאה. אבל מזה להסיק שיותר אי אפשר, ושלא יודעים מה יהיה, ולא יודעים מה נעשה, - זה גמט מוגזם. היו כבר ישיבות דרמטיות של ממשלות במשך שלושים השנים, אם כך היו צריכות להיות או לא היו צריכות להיות. קורים דברים כאלה בחיים הפוליטיים של עם. בגלל זה להגיד שהגענו לסוף הדרך וכך אי אפשר להמשיך?

אתה אמרת.

א. רון:

פ. גרופר: נכון שיש ויכוח קשה. צריך לצמצם או לבטל את הסובסידיות שיצרו אותן לפני 30 או 28 שנים, והכל יודעים שזהו עיוות שצריך לחסל אותו. על כך אין בינינו ויכוח.

נ. פדר:

יש ויכוח. אני מדבר על צמצום, לא על ביטול.

פ. גרופר:

אם תפסק שיטת הסובסידיות, יש לנו מכשירים לפיצוי השכבות שצריכות פיצוי. החוכנית המקורית הייתה שבאותו לילה שתתקבל החלטה על ביטול הסובסידיות, יפעילו את המכשירים האלה. יושב ראש הוועדה יוכל להעיד על כך. היו כאלה שלא קיבלו הערכת האוצר בדבר 6% התייכרות, ודרשו מיד פיצוי של 7% - 8% לשכבות החלשות. אי אפשר להגיד שרצו לבטל סובסידיות ולא לפצות את החלשים.

לאלה שמתיימרים כל כך לדאוג לשכבות החלשות, אני רוצה להגיד שלא רק הם דואגים לשכבות החלשות אלא חברי כנסת מכל הסיעות יש עוד אנשים שחושבים על זה ומבינים שצריך לפצות את השכבות החלשות,

אבל בצורה כזאת שהשכבות החלשות יקבלו את הפיצוי ולא השכבות החזקות שנהנות משיטת הסובסידיות כיום.

אפשר לבטל את הסובסידיות ומיד להפעיל את מכשירי הפיצוי, כבר ב-15 בחודש אפשר לתת פיצוי לשכבות החלשות. אי אפשר להגיד: אסון על ראשינו, איך מובילים אותנו? אם רוצים להוביל את המשק ורוצים להצליח, צריך לחתוך בדברים שהם סרטן במשק, והסובסידיות הן סרטן.

א. רון:

אני מבדיל בין הבעיה של ניהול כלכלי תקין, ובין בעיית הסובסידיות. אלה שני נושאים שונים. בנושא הראשון אני רוצה להזכיר מה שקרה. הועדה הזאת אישרה, והציבור יודע שגם הממשלה אישרה את תוכנית החומש של הרשות לתכנון כלכלי. זה פורסם בכל העיתונים, והיתה זו נקודה לזכות הממשלה שהיא פועלת לפי תוכנית רב-שנתית.

בתוכנית החומש נאמר במפורש שרוצים במשך חמש שנים להגיע לכך שהסובסידיות יהיו בשעור 30% - 50% ממחיר המוצר, רוצים לפזר את התמיכה על יותר מוצרים ושהשעור הכללי יקטן, אבל לא ייעלם. חברי המערך בועדה הצביעו בעד זה. בדיונים שלנו עם ההסתדרות הגענו להבנה בנושא זה.

הוזכר כבר תפקיד הסובסידיות ככלי תכנון. בישראל החקלאות זו התיישבות, וזהו יעד לאומי. צריך למנוע עקיפת התכנון, וזה לטובת הממשלה וגביית המיסים, גם החקלאים, גם ההסתדרות, גם המערך היו הולכים לתכנית הזאת. עכשיו אומרים שלא אישרו את התוכנית הזאת. אם כך נא להודיע לעם: אנחנו לא עובדים על תוכנית לחמש שנים. אי אפשר לאחוז את המקל משני קצותיו.

שר-האוצר ש. ארליך: אבהיר ענין זה.

א. רון:

ועדת הכספים לא דנה בחוברת הכחולה "תמיכות במצרכי יסוד", כי בעוד מדברים על תכנית בלימת האינפלציה וקיצוץ זוחל בסובסידיות, ירה ראש הממשלה את הקפאת המחירים. צדק שר האוצר שאמר שהממשלה אישרה זאת זה לפני חודש בהעדרו, אבל היריה של ראש הממשלה היתה לפני כן. הועדה הזאת לא יכולה לדון בו-זמנית גם על הקפאת מחירים וגם על קצוץ סובסידיות, כי הדברים סותרים זה את זה. עשינו דבר לא חוקי בועדה זאת בענין הסובסידיות. עוד אפשר להבין אישור רטרואקטיבי לגבי תחבורה ציבורית, 20% מעבר לתקציב הביניים. אבל כאשר אישרנו ענין מצרכי המזון, ידענו שזה לא יכול להתאים לסכום הנומינלי. זה היה בניגוד לחוק, ואשינו זאת בגלל הבלבול שהיה בממשלה.

אני מסכים שלא שר האוצר אשם בזה, האשם הוא קודם כל ראש הממשלה. והבעיה היא לא רק הישיבה האחרונה של הממשלה.

לעצם הענין, צריך להפסיק את הויכוח הפוליטי, כביכול, שהליכוד הוא בעד סובסידיה לנצרך והמערך בעד סובסידיה למצרך. אין דבר כזה. גם המערך הוא בעד תמיכה בנצרך. כל היתר זה סיפור שאין לו שחר שחוזרים עליו באמצעי התקשורת. כולנו בסירה אחת, וצריך לנווט אותה עם סובסידיה גם למצרך וגם לנצרך.

הצעת אי האמון שלנו מכוונת כלפי ראש הממשלה.

היו"ר ש. לוריא: אני שמח מאד על האוירה הטובה ועל נימת הדיבור בועדה, כי כמו שאמר חבר-הכנסת אמרי רון, כולנו בסירה אחת. אילו במליאה ובכל המקומות הדיונים היו מתנהלים בצורה תרבותית, היינו תורמים בזה הרבה. הצרה היא שהנימה משתנה כאשר הדברים מגיעים לכלי התקשורת.

מן הדיון שקיימנו כאן מתברר, אדוני השר, שכל חברי הועדה ללא יוצא מן הכלל רוצים להקטין ולהקטין את הסובסידיות, ולעבור לשיטה שהסובסידיה תהיה לנצרך ולא למצרף.

נ. פדר: אל תחייב בשם כולם. יש קונסנסוס לגבי צמצום סובסידיות, לא ביטולן.

היו"ר ש. לוריא: על זה דיברתי. ההבדל הוא שיש אומרים שצריך לעשות את הדבר בבת אחת, אחרים אומרים במשך מספר שנים, ואליבא דכולם צריך להיות פיצוי הולם למי שצריך פיצוי.

אני רוצה להביע בקצרה את דעתי. לא אסתיר שהייתי מאושר מאד שהממשלה באותו לילה לא החליטה, כי חששתי שאם תהיה החלטה פרושה יהיה ביטול מוחלט של הסובסידיות. אני מאושר שלא היתה החלטה כזאת, כי מוטב לעורר בקורת ציבורית או פוליטית מאשר לגרום זעם בציבור, שאינני יודע במה היה נגמר.

ד. רוזוליו: כדאי היה להכניס את העז...

היו"ר ש. לוריא: אני בעד ביטול סובסידיות, אבל באופן הדרגתי וביחד עם פיצוי הולם ובלי התחכמויות. לא צריך לסדר את מי שאין לו הגנה. ואני רוצה לתת דוגמה. אם אומרים שצריך לתת על ידי הביטוח הלאומי 100 לירות לילד, אני מניח שעשו חשבון וזהו הפיצוי שצריך לתת. אבל איך אפשר אחר כך להחליט שמילד חמישי או שביעי נותנים רק 70 לירות לילד? האם הילד השביעי שותה רק חצי הכמות חלב, אוכל פחות לחם? אם לפחות, צריך להיות מנגנון מדויק והפיצוי צריך להיות אמיתי.

אחרי שקרה מה שקרה, גורם ההפתעה כבר לא קיים, הכל יודעים שמהו עומד להתרחש. אני מבין ומאמין שההצעה לבטל את הסובסידיות בבת אחת ירדה מהפרק. עכשיו אפשר כבר לדבר באופן גלוי, אין מקום לסודיות... אני מציע שנברר סוגיה זו היטב ולא בפזיזות. אפשר לבוא בדברים עם כל הגורמים, ההסתדרות וגם גורמים אחרים. אין חובה לקבל דעתם, ההחלטה היא אחריות הממשלה, אבל אם אפשר להגיע להבנה - תהיה בזה ברכה גדולה.

לא נסיים את השיחה הזאת בסכום ובוודאי לא בהצבעה. השר שמע דעת חברי הועדה, ולדעתי אתה יכול לשאוב עידוד מהדיון הזה. אני מאמין שאם הממשלה תשכיל לקבל החלטה נבונה, יהיה לכם גיבוי לא רק מחברי הקואליציה בועדת הכספים אלא בוודאי גם מעבר לזה.

אדוני השר, בבקשה.

שר-האוצר ש. ארליך: אני מעריך מאד את הרוח הטובה והדאגה הכללית, משום שכולנו באמת בסירה אחת. אני שמח מאד על הדברים המתונים והענייניים שהשמיעו כאן החברים.

אני רוצה להזכיר כמה דברים. אולי ייראו דברים בפולמוסיים, אבל אני באמת רחוק מפולמוס. ביצענו ניתוח עמוק בסובסידיות ביולי 1977, לאחר שהיתה הצטברות אדירה בגלל הבחירות. אינני אומר זאת בגנות הממשלה הקודמת, כל ממשלה היתה עושה דבר כזה. עשינו אז ניתוח עמוק מאד. לא היתה שום פאניקה, איש לא ידע עד הרגע האחרון.

ב-28 באוקטובר עשינו מהלך מאד מקיף ומורכב. על יד כל בנק צריך היה להעמיד שוטר, מאות אנשים היו מעורבים בכל המבצע הזה. האם מישו ידע עליו מראש?

מדוע להטיל בממשלה הזאת כל מה שאפשר ואי אפשר? היא הוכיחה גם יכולת מבצעית. אפילו האשימו אותנו במבצע צבאי. זה היה מבצע שאפשר להתפאר בו. שום דבר לא דלף החוצה, הכל היה מתוכנן כהלכה. אפשר להסכים למהלך או שלא להסכים, אבל אי אפשר למצוא פגם במבצע.

נחזור ונזכור את ועדת ההכרעות של המערך. כשצריך היה להעלות מחירים של מוצרי יסוד, הלכו מועדה לועדה, למזכיר ההסתדרות, ועדה של המערך ושל ההסתדרות, והעם רץ לצרכניות ולחנויות ורוקן את המדפים. זה היה חזיון נפרץ שחזר בכל שלושה חודשים.

ד. רוזוליו: על זה שילמנו בשלטון.

שר-האוצר ש. ארליך: אתה צריך אולי לשמוח על מה שהיה. אתה אינך שמח, ואני שמח על כך שאינך שמח ועל כך שדיברת באחריות.

נראה את הדברים בפרופורציות הנכונות. מדוע היו ציפיות משיבת הממשלה? האם הודענו שאנחנו עומדים לשנות סדרי בראשית? לא פרסמנו דבר. אני גם לא הצעתי לממשלה את התכנית הרחבה של ביטול מוחלט של הסובסידיות. הצגתי תיזה, הצעה מוגבלת שהיא התקבלה.

אנחנו סובלים מרגשות מסוימים כלפי הממשלה הזאת, מהקריאה "עליהם", כל העם, כל חברי הכנסת מהקואליציה והאופוזיציה, כלי התקשורת, ובסופו של דבר האזרח החלש הוא שסובל. זו האמת, ואני אומר זאת לא משום שאני חייב להגן על הממשלה.

אני לא הצעתי שום הצעה אופרטיבית לביצוע מידי, והסיבות עמי.

ע. הדר: למה כנסת את הממשלה?

שר-האוצר ש. ארליך: היא צריכה היתה להחליט החלטה מסוימת.

חבר הכנסת גולומב דיבר על הגרעון במאזן התשלומים. לבוטי, צריך להשלים את הדברים. אתם יודעים שבשנה שעברה הוצאנו 760 מיליון דולר על דלק, השנה נצטרך להוציא 1.6 מיליארד דולר ויותר. אם נצטרך להוציע עוד 800 מיליון דולר לדלק, האם יאשימו את הממשלה בגלל ימאני וחומייני? איש לא יעשה זאת.

בארצות הברית פיטר הנשיא את שר האוצר. ראש הממשלה בישראל לא פיטר אותי.

אנחנו צריכים להכיר את המציאות בעולם בו אנחנו חיים. העולם עומד לפני משבר. אני עומד לארגן דיון עיוני רציני על השפעת המשבר בארצות הברית על הכלכלה שלנו. אנחנו צריכים להתכונן לקראת הבאות. איננו חיים לא על אי בודד ולא במגדל שן. כולנו בסירה אחת.

אני רוצה להביע כאן דעתי, ברור לי כבר עכשיו ש-9 מיליארד לירות לא יספיקו לסובסידיות, ואני מקווה שלא נצטרך הרבה יותר. החשבון היה שאם במשך כל השנה נשמור על מחיר ריאלי של דלק, נגיע ל-10 מיליארד לירות. כיוון שאת מחיר הדלק כבר העלינו ב-40% ואת מחיר הבשר באחוז ניכר, מדברים על שיטה מסוימת, והשנה עוד ארוכה, יחסר סכום מסוים לסובסידיות, עדיין אינני יודע בדיוק כמה.

אנחנו מתכוונים לקצץ בסעיפים מסוימים, על פי החלטת הממשלה, לא נוסיף הוצאה חדשה אלא על חשבון הוצאות קיימות. הודעתי על כך ביום שלישי גם בממשלה ואעמוד על כך. לא אותר על זה.

אני רוצה לומר לחבר-הכנסת אליהו, לא נעבור על 32 מיליארד לירות, אם כי יש אנשים זריזים שעושים חישובים.

אני לא יכול לקבל הצעתך להפסיק למכור אגרות חוב, כי זו ספיגה של כסף. אם אנחנו לא נמכור, אחרים ימכרו.

עברתי אמש על מסקנות הביניים של הועדה שעמדת בראשה, והכינותי גם תשובה. כתבתי שאביא את ההמלצות לדיון בהנהלת משרד האוצר ובנק ישראל. נבחן את הדברים. יש שם דברים שנראים לי, לדוגמה, הפרדה מהתקציב. אתה מציע גם לגייס א יסיות רק בגבול התשלומים שחייבים לפרוע. אתה רואה, קראתי את הדברים. נשקול את ההמלצות.

מזכיר ההסתדרות הציע קמפ-דייוויד כלכלי. אני מודיע כאן בכל גילוי הלב שאני מוכן, הייתי מוכן ואני מוכן כבר מחר לשבת עם ההסתדרות ולשכת התאום של הארגונים הכלכליים, או בלי לשכת התאום, ולהגיע להסדר דו-סיטרי. לממשלה הזאת אין שום מטרה להלחם בהסתדרות, חלילה. להיפך. אין כל סיבה לכך, לא אידאית, לא פוליטית, גם לא טקטית. אני רוצה בהידברות עם ההסתדרות. יותר משנה הלכתי בדרך כזאת, ואפילו האשימו את מזכיר ההסתדרות משל שהוא יותר מדי מחייך אלי. אני בעד הידברות, ואני נענה ברצון לפנייה של מזכיר ההסתדרות.

חבר הכנסת סבידור דיבר על החלטת הממשלה. קבענו לעצמנו - ופה אני מגלה סוד פנימי - שנצטרך לתאם מחירים אחת לשלושה חודשים, אי אפשר לשגע את הציבור כל חודש. ארבע פעמים בשנה זה סביר. בהיותי בחו"ל החליטה הממשלה להקפיא מחירים. ההקפאה נמשכה חודש ימים וזה עיכב שינוי המחירים.

אני יודע שיש עוד החלטות שלא בוצעו, למשל ההחלטה בדבר מכירת קרקעות במיליארד לירות, הקמת ועדה למניעת אבטלה סמויה. היה קושי בהרכבת הועדה, ולא אני הערמתי קשיים. אני יודע שראש הממשלה העמיד את ענין מכירת הקרקעות כסעיף ראשון בסדר היום בישיבת הממשלה ביום ראשון, ואני מקווה שיבריא ויוכל להשתתף בישיבה.

הכינונו מנגנון לפיצוי המפרנס הזכאי. לכל אחד יש זכות ראייה מסוימת, ואין איש שמוציא מתחת ידיו מלאכה שהיא כליל השלמות. אבל הכינונו מנגנון שיפצה את אלה שצריך לפצות, ואיננו מפצה את אלה שאין צורך לפצותם. כמובן, לצדק אין גבול וביחוד לא לצדק סוציאלי.

ע. אמוראי: אמרת שתגיד משהו בענינו של סגן שר האוצר פלומיך.

שר-האוצר ש. ארליך: אני יכול להגיד רק דברי שבח והלל. הוא חברי וידידי הטוב.

חבר-הכנסת אמרי רון דיבר על תוכנית החומש. ב-2 באוקטובר 1973 ישבתי כחבר בוועדת הכספים, ביחד עם חברי הכנסת אמוראי ומלמד, התווכחנו שעות וימים על תוכנית חומש. אתה יודע מי הביא את התוכנית? חבר הכנסת לשעבר אליעזר רונן, שהיה אז ראש אגף התכנון. התווכחנו על תוכנית החומש וסכמנו מה שסכמנו. ב-6 באוקטובר היתה זו רק פיסת נייר. בינתיים פרצה מלחמה.

מהי תוכנית חומש? אלה קוים מנחים, זה לא מסמך אופרטיבי. על פי ההתפתחות אתה צריך לסטון מהתוכנית או לתקן אותה.

אני מודיע לכם, רבותי, שאנחנו עומדים למנות אדם חשוב שיעמוד בראש אגף התכנון. הדבר הראשון שדיברתי עליו אתה הוא שיצטרך לעדכן את הדברים, כי מאפרייל ועד עכשיו חלו שינויים.

הממשלה לא החליטה על תוכנית החומש, וזה גם לא מחייב החלטה פורמלית. הנחנו את התוכנית על שולחן הממשלה כמחשבות לעתיד, כקוים מנחים שלפיהם אנחנו רוצים ללכת, בשינויים המתחייבים מההתפתחויות. אי אפשר להסתמך על זה כאילו זה דבר מחייב.

נכון שבסובסידיות הגענו למצב אבסורדי. אבל אני חייב גם לציין, רמזתי בפתח דברי ואגיד זאת עכשיו בצורה יותר ברורה. ככל שאדם עושה ומרבה לעשות, הוא גם שוגה. אני רוצה לראות אם יקום גבר ויאמר שעשה בחייו ולא שגה. רק מי שלא עשה דבר לא שגה.

ירדנו מסבסוד של 14 מוצרים ל-5 מוצרים. ביטלנו ב-18 במרץ סבסוד ביצים, חסכנו מיליארד לירות לפי מחירי חודש מרץ. בשבוע הראשון היתה זעקה: 3 לירות לביצה... היום ביצה בלי סבסוד עולה פחות מאשר היתה עולה עם הסובסידיה. חסכנו כסף. אני יודע שיש הבדל בין ביצה ולחם.

רבותי, דיברתם בצורה מאוד אחראית. אנחנו יושבים בישיבה סגורה ואני רוצה להחזיר לכם מידה כנגד מידה. יש לנו מחשבות, שעל פי הדעות ששמעתי היום בוועדה, אני חושב שייראו סבירות לשולחן הזה.

היו"ר ש. לוריאן: תודה לשר האוצר. שבת שלום.